

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND

Mehaanika ja tööstustehnika instituut

ERASEKTORI KAASAMISE VÕIMALUSED RIIGIKAITSELISTE ÜLESANNETE TÄITMISEL

OPPORTUNITIES FOR PRIVATE SECTOR INVOLVEMENT IN NATIONAL DEFENSE
TASKS

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Kerstina Veevo

Üliõpilaskood: 176431EALM

Juhendaja: Ott Koppel

Tallinn 2019

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

“27.” mai 2019.a

Autor:

/ allkiri /

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

“.....” 2019.a

Juhendaja:

/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

“.....”2019.a

Kaitsmiskomisjoni esimees

/ nimi ja allkiri /

Mehhaanika ja tööstustehnika instituut

LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane: Kerstina Veevo; üliõpilaskood 176431EALM
Õppekava, peeriala: EALM02/14 – Logistika, spetsialiseerumine: 3 - tarneahela juhtimine
Juhendaja: Ott Koppel, lektor, e-mail: ott.koppel@taltech.ee
Konsultant: kolonelleitnant Olivar Kits, Kaitseliidu Peastaabi tagalakeskuse ülem
telefon 7179 040, E-mail: olivar.kits@kaitseliit.ee

Lõputöö teema:

(eesti keeles) Erasektori kaasamise võimalused riigikaitse ülesannete täitmisel.
(inglise keeles) Opportunities for Private Sector Involvement in National Defense Tasks.

Lõputöö põhieesmärgid:

1. Kontseptuaalse lahenduse väljatöötamine, millistest valdkondadest on võimalik rohkem ressursse kasutusele võtta ja millistest valdkondadest vähem, mudeli loomine kriisieelsel perioodil vahendite efektiivselt kasutamiseks.
2. Saada teada, kui suur võiks olla maht/osakaal ettevõtte tegevus- ja/või tootmismahust, mille nad on valmis looma kaitseväge tarbeks riigikaitse ülesannete täitmiseks.
3. Formuleerida lähtuvalt uurimustulemustest põhiseisukohad, eelkõige kohustusliku laovaru hoidmise suuruse ja finantseerimise osas, ning kriteeriumid sundkoormiste määramiseks.

Lõputöö etapid ja ajakava:

Nr	Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1.	Valdkonda reguleerivate seadustega tutvumine	25.03.19
2.	Küsitluse läbiviimine ja andmete kogumine	10.05.19
3.	Töö vormistamine	20.05.19

Töö keel: eesti keel

Lõputöö esitamise tähtaeg: "27." mai 2019.a

Üliõpilane: Kerstina Veevo "27." mai 2019.a
/allkiri/

Juhendaja: Ott Koppel "27." mai 2019.a
/allkiri/

Konsultant: Olivar Kits "27." mai 2019.a
/allkiri/

SISUKORD

EESSÕNA	4
SISSEJUHATUS	5
1 Tsiviil-militaarsuhted	7
1.1 Mõiste	7
1.2 Riigi kaitse ja kaitseväge roll selles	10
1.3 Hädaolukorra seadusest tulenevad kohustused ja õigused	14
1.4 Riigikaitse sundkoormiste seadus	16
1.5 Tsiviil-militaarsuhted ja -koostöö	18
1.6 Järeldused ja varasemad uurimused	22
2 Metoodika	24
2.1 Uurimisstrateegia	24
2.2 Andmekogumismeetodid	26
2.3 Andmetöötlusmeetodid	31
2.4 Normitehnika	33
3 Analüüs ja süntees	36
3.1 Hinnang valimile	36
3.2 Valimi iseloomustus	36
3.3 Küsitlustulemused	39
3.4 Põhjuse-tagajärg seosed	46
3.5 Võrdlusanalüüs avaliku arvamuse uuringuga	48
3.6 Kriteeriumid sundkoormiste määramiseks	50
KOKKUVÕTE	52
SUMMARY	53
Kasutatud kirjandus	55
Lisa 1. Magistritöö küsimustik	58
Lisa 2. Eraettevõtjate tähelepanekud, kommentaarid ja soovitused riigikaitse toetuste kohta	61
Lisa 3. Väljavõtte eelnõu ja seletuskirja vormistamise juhendist	66
Lisa 4. Kriteeriumid erasektoris tegutsevate ettevõtete sundkoormiste määramiseks	67

EESSÕNA

Käesoleva töö pealkirjaks on Erasektori kaasamise võimalused riigikaitse ülesannete täitmisel. Antud uurimistöo kirjutati koostöös Kaitseliiduga. Militaarvaldkond osutus valituks töö autori huvi tõttu militaar- ja humanitaarlogistika vastu. Sellest tingituna pöörduski magistristöo koostaja Kaitseliidu poole leidmaks aktuaalset teemat, mille vastu oleks Kaitseliidul vajadus ning mida tuleks lähemalt uurida.

Kaitseliidul ja ka Kaitseväel on vajadus ressursside nappuse tõttu kaasata riigikaitse ülesannete täitmisesse erasektori ettevõtteid. Probleem oli selles, et puudus ülevaade, milliseid ettevõtteid saaks kaasata, milliseid teenuseid ja vahendeid ettevõtteid on valmis jagama ning kuidas saaks seda rakendada.

Eesmärgiks oli kontseptuaalse lahenduse väljatöötamine, millistest valdkondadest on võimalik rohkem ressursse kasutusele võtta ja millistest valdkondadest vähem. Probleemi lahendamiseks selgitati välja, kuidas oleks võimalik kriisieelsel perioodil (rahuajatingimustes) efektiivselt kasutada erasektori käsutuses olevaid vahendeid (sh teenuseid) riigikaitse ülesannete täitmiseks ning millistel tingimustel on ettevõtteid valmis looma varusid kaitseväge tarbeks hädaolukordade lahendamiseks.

Andmete kogumiseks kasutati kvalitatiivset uuringut ning andmed koguti elektroonilise küsitlusega kõikides Eesti maakondades tegutsevaid ettevõtteid kaasates, mille tegevusvaldkonnaks oli Äriregistris märgitud logistika, remont ja hooldus, laomajandus, tösteseadmete rent või rõivatööstus. Töö empiirilises osas kaardistati kogutud info, analüüsiti seda ning töö tulemusena formuleeriti kriteeriumid ressursside kaasamiseks.

Töö autor tänab eelkõige Tallinna Tehnikaülikooli militaar- ja humanitaarlogistika õppejõudu Marit Mätikut, kes ainet edasi andes suutis tekitada tudengis nii suurt huvi militaarvaldkonna vastu, et selle tulemusena sai valmida käesolev magistristöo. Samuti tänab autor Kaitseliidu kolonelleitnanti Olivar Kitse, kes püstitas huvipakkuva uurimisprobleemi ning kellega koostöös vastav uurimus läbi viidi. Suurimad tänusõnad kuuluvad Tallinna Tehnikaülikooli õppejõule, professor Ott Koppelile, kelle juhendamisel käesolev magistristöo on valminud.

Märksõnad: erasektor, riigikaitse, koostöö, magistristöo.

SISSEJUHATUS

Kuigi me elame rahuajal ning loodame, et see jääb nii alatiseks, ei ole ükski riik kaitstud vaenlase pealetungi eest. Riigi kohustus on kaitsta oma kodanikke ning säilitada suveräänsus. Seetõttu on kaitseministeeriumi alluvuses tegutseval kaitseväel kohustus olla valmis sõjaajal tegutsemiseks. Samasugune eri-reageerimisvalmidus on kaitseväel ning teistel riigikaitsetel üksustel ja asutustel olemas looduskatastroofide ja/või muude eriolukordade korral.

Riigikaitse on teema, mis ei tohiks jätta külmaks ühtegi kodanikku ega riigis elavat inimest. Riigikaitse efektiivsusest oleneb kõikide heaolu ning turvalisus. Kui arvesse võtta Eesti ajalugu ning geograafilist positsiooni, siis tuleb panustada tugevasti oma riigi kaitmisesse. Eesti idanaabri väljaütlemised survestavad kaitseväge pidevalt panustama ressursi riigikaitsele ning seetõttu on kõneall olev teema vägagi aktuaalne. Lisaks on Eesti ida piir ka NATO ida piir ning vajab suurt tähelepanu ja kaitset.

Paraku napid aga nii sõja- kui kriisiolukorras kaitseväel ressursse ning sellest tingituna on vajadus välja selgitada, kas ja kuidas ning millistel tingimustel on võimalik kaasata erasektoris tegutsevaid ettevõtteid ja nende ressursse, et täita riigikaitsete ülesandeid.

Kuna Eesti Kaitseväge tegeleb laiapindse riigikaitsega, siis on küsitlus samuti läbi viidud laiapindselt ehk kaasatud on kõikides maakondades tegutsevad eraettevõtted. Antud uurimistöö eesmärk ongi välja selgitada, millistest valdkondadest saab kaasata erasektoris olevaid vahendeid riigikaitsete ülesannete täitmiseks. Vastavasisuline uurimus on läbi viidud kohalike omavalitsuste tasandil ning iga-aastaselt viiakse läbi Kaitseministeeriumi tellimusel avalik uuring tsiviilisikute seas, et teada saada inimeste hinnangut Eesti kaitsevõimekusele ja julgeolekule ning üldiselt elule Eestis, kuid erasektoris tegutsevate ettevõtete seas uuringut tehtud pole.

Käesolev magistr töö esimene osa tutvustab tsiviil- ja militaarsuhete teooriaid; viib lugeja kurssi mõnede Eesti riigikaitset reguleerivate seadustega ning kajastab tsiviil-militaarsuhteid ja –koostöövõimalusi.

Töö teine peatükk tutvustab valitud meetodikat ning põhjendab valikut; toob välja meetodika efektiivsuse ja võimalused andmete kogumiseks. Samuti selgitatakse kogutud andmete analüüsimise viise ning tulemuste kajastamist. Meetodikana kasutati kvalitatiivset uuringut ehk küsimustikku, mida jagati uurimisvaldkondades tegutsevatele ettevõtetele palvega vastata ning osaleda uurimuses. Kogutud

andmete kajastamiseks rakendati kirjeldavat statistikat ning korrelatiivset metoodikat, mis näitab seoseid küsimuste vastustes.

Töö viimases osas analüüsitakse tulemusi ning kajastatakse tulemuste põhjal tehtud kriteeriume, mille alusel võiks määrata eraettevõtetele sundkoormised vastavalt riigikaitse ülesannete täitmise vajadustest ning erasektori võimalustest.

Uurimistööst saab kasu Eesti Kaitseväge ja Kaitseliit, kellele on uuringu tulemused abiks ressursside planeerimisel, kui rakendatakse defineeritud kriteeriume sundkoormiste määramisel. Töö tulemusi saab kasutada näitamaks, kui palju on erasektor valmis toetama riigikaitse ülesannete täitmist. Samuti on töö tulemustest kasu erasektoris tegutsevatele juriidilistele isikutele, kes saavad täiendavat informatsiooni sundkoormiste määramise põhjustest. Loomulikult on kasu kõikidel tsiviilkodanikel, kes on patriootlikud, keda antud valdkond huvitab ning kes tunneb huvi ja muret Eesti riigi kaitse vastu.

1. Tsiviil-militaarsuhted

Pikki aastaid on poliitikud ja teadlased vaieldud tasakaalu leidmises tsiviil- ja militaarpoole tegetusemisvabaduses ning teineteise kontrollis. Peamiseks küsimuseks on see, kui ranged peavad olema reeglid ja piirangud, mis on peale pandud sõjaväele, et nad teeksid just nimelt seda, mida poliitikud ja tsiviilisikud või -asutused on ette määranud, kuid kui palju tuleks ja peaks jätma kaitseväele vabadust ise otsustada, et säiliks nende professionaalsus tulla toime riigikaitse ülesannete täitmisega. [1]

1.1 Mõiste

Sõjalise teaduse mõiste kirjeldab üldiselt relvajõudude töölevõtmise teooriate, kontseptsioonide ja meetodite kogumit. [2] Sõjalise teaduse ja tsiviilvaldkonna vaheline suhe on väga hägune ja täpselt piiritlemata, aga siiski on aru saadud vajadusest tegeleda selle valdkonna defineerimisega.

„Tsiviil-militaarsuhted“ on üsna lai mõiste, haarates endasse kõik tsiviilühiskonna ja tema relvastatud osa – sõjaväe – sidemed. Termin „tsiviil“ tähistab tsiviil-militaarsuhetes ühiskonna tsiviilvõimu esindust; termin „militaar“ tähistab sõjaväelist institutsiooni, kellele on antud riigistruktuuris riigi kaitsmise funktsioon. [1]

Tsiviil-militaarne koostöö (inglise keelest tulnud lühend CIMIC) on vahend, mille abil sõjaväeülem ühendab operatsioonide toimumiskohas tegutsevaid tsiviilasutusi. [3]

Tsiviil-militaarsuhete teadlikum arendamine sai alguse 1950-1960 aastatel. Uuriti peamiselt sõjaväe, ühiskonna eliidi ja tavakodanike vahelist dünaamikat. Tsiviil-militaarsuhete uurimine on algusest peale olnud eri valdkondade vaheline, millesse on oma panuse andnud politoloogid, sotsioloogid, psühholoogid, antropoloogid ja majandusteadlased. [1]

Antud peatükis toob töö autor välja tsiviil-militaarsuhete teooria arengu põhiastapud, mis on enim mõjutanud tsiviil-militaarsuhete kujunemist ning püüab hinnata, milline seletus pakub parimat raamistikku Eesti riigikaitse demokraatliku juhtimise alanüüksiks.

Teooriatest

Viimase viiekümne aasta jooksul on Lääne tsiviil-militaarvõitlusi vorminud peamiselt **Samuel Huntingtoni teooria**. Huntingtoni väitel on olemas sõjamehe usk, et riigi jaoks on tähtsaim tugev kaitsevõime ja tõhus

sõjavägi. Tõelise tsiviiljuhtimiseni jõutakse sõjaväelaste tõekspidamisi tugevdades ja mitte neid tsiviilmaailma väärtustele allutades. Huntingtoni järgi on ideaalse tsiviiljuhtimise ehk tsiviilpoole “objektiivse kontrolli” eesmärgiks maksimaalselt kõrge sõjaline professionaalsus, mis saavutatakse sõjalise ja tsiviiltegevuse selge piiritlemisega. Ametnikud tegelevad poliitiliste ja sõjaväelased sõjaliste plaanidega. Poliitikud sõnastavad riigikaitse strateegilised eesmärgid ega sekku taktikasse. Sõjalised juhid peavad sõjategevuses olema poliitikutest sõltumatud. [4]

Huntingtoni teooria nõrkuseks peetakse liiga täpset tsiviil- ja militaarpoole ülesannete piiritlemist. Külma sõja aegse selguse ja sümmeetriaga võrreldes on tänapäeva rahvusvahelised konfliktid muutunud aga keerulisemaks ja asümmeetriliseks. Piir sõjaliste- ja tsiviilkohustuste vahel on hägustunud. Lisaks rahvusväeosadele tegutsevad operatsioonialal enamasti rahvusvahelised üksused (näiteks NATO, EL või ÜRO), palgasõdurid, turvamehed, valitsusvälised abiorganisatsioonid, ajakirjanikud, erafirmad ning vaatljad. Seetõttu on keeruline tõmmata joont puhtalt sõjaliste- ja tsiviilülesannete vahele, nagu Huntington seda tegi. [5]

Huntingtoni teooriale pakub kõige väärilisemat alternatiivi **Morris Janowitz**. Kui Huntington arvas, et sõjavägi on unikaalne ja tsiviilmaailmast eraldiseisev ning nii see peakski jääma, siis Janowitz leidis, et ohvitserid ja ühiskond moodustavad ühe terviku ja neid ei tohiks eristada. Janowitz arvas, et “on väga ohtlik, kui sõjaväge hakatakse vaatlama kui eraldiseisvat ja ühiskonnast lahusolevat institutsiooni või kui kutseline sõjaväelane hakkab nägema enda võõrdumist ühiskonnast”. [6]

Sõjavägi peaks arenema ühes rütmis koos ülejäänud ühiskonnaga ja järgima poliitilisi muudatusi. Poliitilised ja sõjalised juhid täiendavad üksteist. Tsiviiljuhtimine saavutatakse ressursside ja tähelepanu eest võitlemisega. Janowitz ei tunnista kindlat ülesannete jaotust tsiviil- ja militaarpoole vahel. Sõjaväge kirjeldades kasutab Janowitz terminit “sõjaväestatud politseiüksused”. [2]

Tänapäeval on rahvusvahelised konfliktid muutunud palju keerulisemaks ja agressiivsemaks, kui seda oli eelmisel sajandil, mil ülal mainitud teoreetikud oma seisukohtadega välja tulid. Nendest kahest on tänapäevase kindlasti Morris Janowitzi seisukoht. Võrreldes vana sõjapidamisega on tänapäeval sõduritel palju rohkem ülesandeid. Lisaks tavapärasele lahingutegevusele tuleb tegeleda ka rahuvalve ja rahu jõustamisele lisaks sissisõjaga. Uutes sõdades kehtivad uued reeglid. Need reeglid on kehtestanud enesetapurterroristid, lapssõdurid, pantvangid jne. Uued sõjad on poliitilis-ideoloogilised ning sageli ka usulise alatooniga. Manipuleeritakse väga palju ajakirjandusega ning eiratakse kõiki eetilisi reegleid. Ajapikku kadus ära selgepiirilise vaenlase kuju, see asendus häguse „kurjade jõudude“ kujuga, mille vastu

asuti võitlema. Julgeolekupoliitika teostamine on keerulisem, kuid palju vajalikum ning oluline on selgitustöö tsiviilkodanike seas, miks midagi tehakse (missioonidel osalemine või harjutuspolügonide loomine). [1]

Ühiskonnas toimunud muutused mõjutavad riigi, sõjaväe ja ühiskonna vahelisi suhteid. Viimase paarikümne aasta jooksul on defineeritud ja välja toodud palju uusi akadeemilisi seletusi ning vaatenurki tsiviil-militaarsuhetele. Järgnev annab paarist uuest lähenemisviisist lühiülevaate.

Sajandivahetusel kerkis esile postmodernistlik teooria ning sellega koos ka termin **postmodernistlik sõjavägi**, mida iseloomustab tsiviil- ja militaarsfääri tihe struktuuriline ja kultuuriline läbipõimitus; kaitsejõudude väeliikide, auastmete ning lahingu- ja lahingutoetusvõime erinevuste vähenemine; sõdade asendumine sõjaliste operatsioonidega, mille eesmärk ei ole täpselt määratletud (nt Afganistanis); sõjaväe kasutamine pigem rahvusvahelistel operatsioonidel kui isamaa kaitsel ning relvajõudude koosseisu muutumine rahvusvahelisemaks võrreldes külma sõja aegse olukorraga. [1]

Peter Douglas Feaver, politoloogia ja avalike suhete professor ning tsiviil-sõjaliste suhete õpetlane, seletab tsiviil-militaarsuhteid sotsioloogiliste terminite ja **institutsiooniteooria** kaudu. Selle teooria järgi on tsiviilpoole poliitikud korralduse andjad ning elukutselised sõjaväelased korralduse täitjad, kelle ametnikud on palganud oma kavandatud kaitse- ja julgeolekupoliitikat ellu viima. Sõjaväelastele ei pruugi meeldida teha seda, mida neilt täpselt oodatakse. Feaver analüüsib näitajaid, mis määravad, kas sõjaväe koostöö tsiviilpoolega sujub või ei suju. Ta väidab, et tänapäevases ja muutunud julgeolekukeskkonnas on vaja mõista, kas tsiviilpoole juhid leiavad, et sõjalise poole kontrollimine tasub end ära, kas sõjaliste juhtide eelistused ühtivad tsiviilametnike omadega ning kuivõrd tõenäoliseks sõjaväelased hindavad karistust etteantud juhiste täitmata jätmise eest. Feaveri teooria julgeks sammuks on eeldus, et tsiviilpoolele jääb viimane sõna, ning väide, et tsiviilametnikel on seejuures õigus eksida. Sõjavägi peab tuvastama sõjalised ohud ning tegema ettepanekuid selle olukorra likvideerimiseks, kuid vaid tsiviil saab otsustada, milliseid meetmeid rakendatakse. Samuti saab sõjavägi teha ettepaneku, kui suurel tasemel peaks riik relvastuma, aga tsiviil otustab, kas ja kui palju ressursse relvastumisele panustatakse. Selle teooria nõrgimaks pooleks on see, et puudub ülevaade, kuidas saaks teostada tõhusat kontrolli sõjaväe tegevuse üle. Lisaks taandab Feaver tsiviil-militaarsuhted kahe poole vaheliseks mänguks. Tegelikult on palju keerulisem, kuna ametnike ja sõjaväelaste ees seisvad valikud sõltuvad väga paljudest teguritest. [2]

Briti teadurid Andrew Cottey, Timothy Edmunds ja Andrew Forster on tsiviil-militaarsuhte akadeemilises töös keskendunud Kesk- ja Ida-Euroopa postkommunistlike riikide sõjaväe ning ühiskonna suhete

sõlmpunktide uurimisele. Nende uuringute tulemusel on sündinud **Ida-Euroopa võrdlev analüüs**. Teadlaste hinnangul mõjutab Kesk- ja Ida-Euroopa riikide tsiviil-militaarsuhteid ühise nõukogudeaegse mineviku ja rahvusliku arengujoone eripära vastastikune toime. Ühiskondlikud nähtused ja arengud, sealhulgas tsiviil-militaarsuhted, paigutuvad ikka ajaloolisele taustsüsteemile. Ajalugu on oluline element riigi eneseteadvuse ehitamisel. Endistel nõukogude liigu vabariikidel, kes vabanesid okupatsiooni alt, on omane pöörduda rahvusliku eneseteadvuse konstrueerimisel mälestuste poole varasemast „idealiseeritud“ vabaduseperioodi. See oleks aga justkui tagasimineku, kuna vahepeal on toimunud tohutu areng igas valdkonnas. Riigi sõjalisele kultuurile ja sõjaväelaste vilumusele panevad aluse sõjaline haridus ja väljaõpe, sõjalise mõtte ja sõjateaduse areng. Sõjalise õppetöö korraldamisel ja sõjaväelise hariduse omandamisel on kaks suunda:

1. omandab inimene esmalt ülikoolis tsiviilhariduse ja hiljem erialased sõjalised oskused kursuste käigus;
2. õpitakse alul selgeks erialased oskused ja hiljem omandatakse üldharidus. [1]

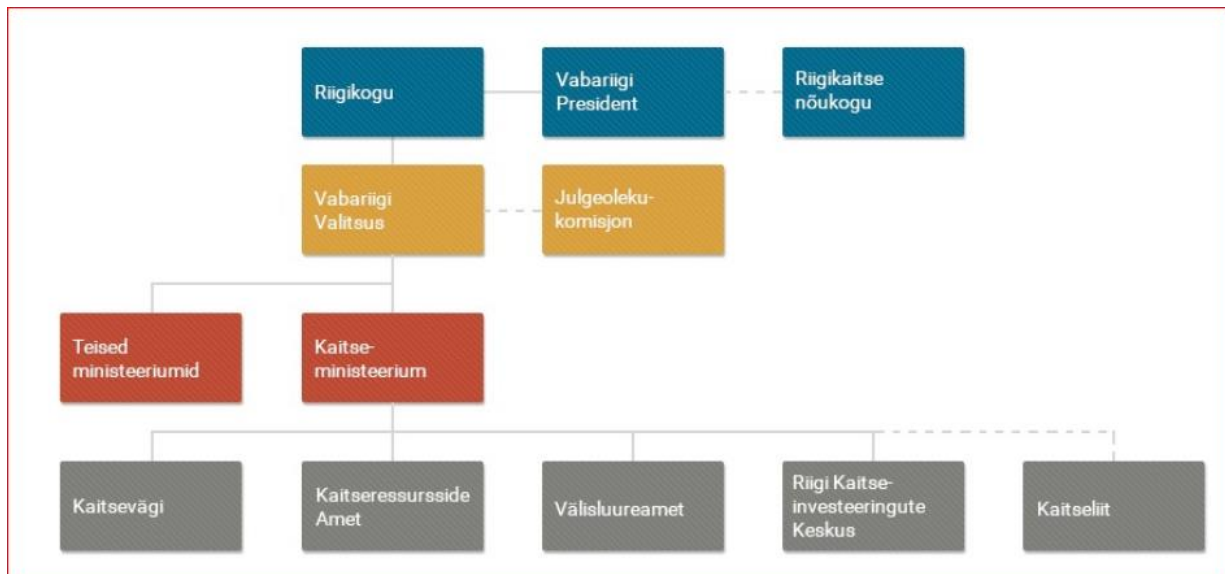
Kõige sobivama teoreetilise raamistiku loob Eesti kui postkommunistliku riigi tsiviiljuhtimise analüüsiks Briti teadlaste võrdlev analüüs Ida-Euroopast. Vaadeldes Eesti ajaloolist pärandit, sisepoliitilist ja rahvusvahelist taustsüsteemi, õigusloomet ja riigiametite haldussuutlikkust ning sõjalist kultuuri, võib näha, millise erikuju on võtnud meie tsiviil-militaarmõtlemist kujundanud tegurid. [1]

Igas riigis mõjutavad tsiviil-militaarsuhteid selle maa ajalugu, traditsioonid, vaimulaad, seadusandlus, sisepoliitika, rahvusvaheline ja regionaalne julgeolek, sõjaväe roll ühiskonnas ja sõjaväelase elukutse kuvand avalikkuse silmis, kõrgemate sõjaväelaste ja tippametnikkonna iseloomuomadused ning omavahelised mitteametlikud suhted. [7]

1.2 Riigikaitse ja kaitseväge roll selles

Riigikaitse kõrgeim juht on Vabariigi President. Keskne korraldav roll riigikaitstes on valitsusel, kes koordineerib ja suunab riigikaitse tegevust. Vabariigi valitsus kinnitab kaitseministri ettepanekul riigikaitse põhikavad. Kaitseministeerium vastutab sõjalise riigikaitse korraldamise eest ja tsiviilsektori toetuste eest sõjalisele kaitsele. Kaitseministeerium valmistab ette ka riigi julgeolekut ja riigikaitset puudutavad seaduseelnõud ning tegeleb riigikaitse plaanimisega. Eesti kaitseplaneerimine on kooskõlas NATO vastava protsessiga ja arvestab realselt kasutada olevate ressurssidega. [8]

Riigikaitse juhtimise struktuuri iseloomustab alljärgnev Kaitseministeeriumi loodud skeem Eesti riigikaitse juhtimise kohta.

Joonis 1. Riigikaitse juhtimine [9]

Eesti sõjaline riigikaitse on korraldatud demokraatliku tsiviiljuhtimise põhimõttel, mis tähendab seda, et sõjalise tegevuse planeerimisel ja rakendamisel eristatakse poliitilist ja sõjaväelist otsustustasandit, samuti ametnike ülesandeid, pädevust ja vastutust. [10]

Tsiviiljuhtimise aluseks on:

1. sõjaväelaste allutatus riigi põhiseaduslikule juhtkonnale;
2. kutseliste sõjaväelaste professionaalsuse kõrge tase ühes oma pädevuse piiride tunnetamisega;
3. riigi poliitilise juhtkonna ja ametkondade vajalik pädevus sõjalistes küsimustes ning erialase sõjalise pädevuse vajaduse ning sõjalise valdkonna eripära tunnustamine. [10]

Selleks, et riik saaks täita oma kohustust, on Eesti Vabariigi põhiseadusega seatud riigile kohustus kaitsta sisemist ja välist rahu. Sisemise rahu kaitse tähendab riigi kohustust reageerida ohtudele, mis tulevad riigi seest, nagu näiteks tulekahjud või kuritegevus, loodusõnnetused või katastroofid, samuti terrorism või ulatuslik massiline korratus. [11]

Välise rahu kaitse tähendab riigi kohustust reageerida riigivälisele ohule, näiteks teise riigi sõjalisele ründele. Välise rahu kaitse kohustus lasub Eesti Kaitseväel. Kaitseväe tegevus toimub rahu ajal ettevalmistusega sõja ajaks. [11]

Riigikaitse demokraatlik juhtimine on keeruline protsess. Palju keerulisem, kui arvatakse. NATOsse ja Euroopa Liitu kuulumine ei taga edukat demokraatlikku riigikaitsemist, kuid nendesse ühendustesse kuulumine mängib väga suurt rolli Eesti riigikaitse arengus, kuna püüeldes NATO liikmeks saamise poole oli Eesti Vabariik kohustatud tegema mitmeid muudatusi oma seadusandluses ning tsiviil-militaarvaldkonna reeglites. Tänu sellele survele arenes riigikaitse demokraatliku juhtimise süsteem ning tihenesid sidemed ja arenes koostöö teiste lääne riikidega. [11]

Julgeolekupoliitilisest seisukohast oli Eesti jaoks oluline luua riigikaisevõime ning leida ja kindlustada enda koht Euroopa julgeolekusüsteemis peale iseseisvumist 1991.a augustis. Esmaste kontaktidega pandi alus edaspidisele koostööle ning võimele vastata hiljem NATO pakutavatele algatustele. Kaitsejõudude ja kogu riigikaitse süsteemi rahvusvaheline kaitsealane koostöö sai raamistiku 1994.aastal, kui NATO pakkus rahupartnerlusprogrammi, mis oli mõeldud Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega poliitilise ja sõjalise koostöö arendamiseks. Eesti ühines selle programmiga esimeste riikide seas Ida-Euroopast. [12]

Eesti liitus 2004.a NATOga. NATO eesmärgiks on demokraatia ühine kaitse. Eestile on NATO peamine välise julgeoleku tagatis. Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on säilitada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. Sellest lähtuvalt on Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika juhtpõhimõtteks olla ise aktiivne julgeoleku tagaja ja osaleda erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide (NATO, ÜRO, OSCE, EL) juhitud kriisiohjamis- ning rahuoperatsioonides. [13]

Eesti liitumine NATO ja EL-iga kindlustas oluliselt Eesti julgeolekut, samal ajal lülitas Eesti end nende organisatsioonide koordineeritud julgeoleku- ja kaitsekoostösse eesmärgiga aidata kaasa laiemale rahvusvahelise rahu ja stabiilsuse loomisele. Liikmelisus kollektiivse kaitse organisatsioonis NATO-s kindlustab sõjalise julgeoleku, võimaldab tulemuslikult osaleda rahvusvahelises julgeolekukoostöös ning kõige otstarbekamalt tagada Eesti riigi kaitse. Aktiivne liikmelisus NATO-s jääb alatiseks Eesti peamiseks julgeoleku- ja kaitsepoliitika prioriteediks. [13]

Kuigi NATOsse kuulumine kindlustab Eesti julgeolekut, ei tohiks liialt sellele lootma jääda. Eesti riik, eesotsas kaitseväega, peab suutma oma julgeolekut ise tagada ja oma riiki kaitsta.

USAs tegutseb mõttekoda *RAND Corporation*, kes on korraldanud mitmeid sõjaolukorra simulatsioone, et veenduda NATO valmisolekus liikmesriike kaitsta. Sellised simuleeritud sõjaõppused on korduvalt näidanud, et sõja korral Venemaa või Hiinaga on Ühendriikidel tõsised probleemid oma liitlaste aitamisel. Kuigi USA kulutab oma kaitse-eelarvele rohkem kui Hiina ja Venemaa kokku ning nende sõjatehnika on RAND analüütiku David Ochmaneki sõnul maailma kõige arenum, tuleb simulatsioonidest välja mõningaid nõrkusi, kuna sõjavägi pole paljudele uutele olukordadele piisavalt kiiresti reageerinud. [14]

Sõjaolukorra simulatsioonidest tuleb välja, et suurimaks on raketioht. Suured raketibaasid, lennubaasid jm suurem taristu on hea sihtmärk rakettidele. Nende kaitsmiseks tuleb rakendada suuremat ressursi. NATOl on 58 lahingbrigaadi Euroopas, kuid baaside kaitsmiseks pole tegelikult midagi. On vaid üks liikuv raketitõrjebaas nimega „Patriot“. Juhul, kui Euroopa peaks langema sõjategevuse ohvriks, liigub „Patriot“ Saksamaale kaitsma Ramsteini õhuväebaasi. USA endine asekaitseminister Robert Work nendib, et sellises olukorras „/.../ kõik ülejäänud jääks lihtsalt raketisaju alla ja lastakse puruks“. [14]

Seetõttu ongi ääretult oluline leida oma riigist ressursse ning rakendada neid riigikaitseliste ülesannete täitmiseks. Taasiseseisvunud Eestis asutati kohe 1991.a sügisel Kaitsejõudude Peastaap, mis asus organiseerima kaitseväge.

Kaitsevägi on valmis riigi sõjaliseks kaitseks. Kaitsevägi on üles ehitatud reservarmee põhimõttel, mis tähendab seda, et kaitseväge põhijõu moodustavad reservis olevad sõjaliselt väljaõpetatud üksused. Iga aasta võetakse reservüksuste ettevalmistamiseks ajateenistusse 3200 kutsealust ning seda arvu on plaanis suurendada. [8]

Kaitseväge põhiväelikk on **maavägi**, mis moodustab sõjaaja kaitsejõudude lõviosa ning sõna otseses mõttes võtab enda kanda Eesti pinnal toimuva sõjalise konfliktiga kogu raskusega. [14] Maavägi jaguneb kaheks jalaväebrigaadiks: 1. jalaväebrigaadi staap asub kaitseväge Tapa linnakus. See brigaad on kaitseväge peamine manööverüksus, millesse kuulub enamik ajateenistuse jooksul väljaõpetatavaid üksusi. 2. jalaväebrigaad loodi 2014.a augustis, kui korraldati ümber endine Lõuna kaitseringkond. [8]

Lisaks maaväele kuulub kaitseväge alla ka merevägi ja õhuvägi. **Mereväe** eesmärk on kaitsta Eesti territooriaalvett ning peamiseks ülesanneteks miinitõrje ja miinisõjavõime arendamine. Merevägi on korraldatud laevastikuks, mis koosneb operatsioonistaabist, sõjalaevadest, mereväekoolist, tuukrigrupist ning mereväebaasist. Mereväebaas ja mereväe laevade kodusadam asub Tallinnas Miinisadamas. Sama sadam võtab vastu ka teiste NATO riikide sõjalaevu. [8]

Õhuväe ülesanne on kontrollida Eesti õhuruumi ja kaitsta strateegilisi objekte. 2000.aastal avati Ämaris õhusuveräänsuskeskus, mis praegu kannab nime õhuoperatsioonide juhtimiskeskus. Al. 2001.aastast suudab keskus ööpäev läbi lahinguvalves olla ja Eesti õhuruumis toimuvat jälgida. Paraku on õhuvägi väga kallis väeliik, mistõttu pole Eestil võimalik oma lahingulennuväge üleval pidada. Alates 2004.a valvavad Eesti, Läti ja Leedu õhuruumi NATO liitlaste lennukid. Kui alguses oli nende lennukite baas vaid Leedus, siis 2014.aastast alates paiknevad lennukid lisaks ka Ämaris. [8]

Järgnevalt kajastatakse olulisemaid seadusi, mis antud töö teemast lähtuvalt mõjutavad kõige enam kaitseväge tegevust.

1.3. Hädaolukorra seadusest tulenevad õigused ja kohustused

Eesti Vabariigi põhiseadusele, riigikaitseadusele ja erakorralise olukorra seadusele lisaks on mitmeid muid seadusi, mis reguleerivad Eesti territooriumi kaitset ja rahu.

Üheks neist on hädaolukorra seadus (ametliku lühendiga HOS), mis sätestab kriisireguleerimise, sealhulgas hädaolukorraks valmistumise ja hädaolukorra lahendamise ning elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamise õiguslikud alused. Käesolev seadus reguleerib ka eriolukorra väljakuulutamist, lahendamist ja lõpetamist, Kaitseväge ja Kaitseliidu kaasamist eriolukorra väljakuulutamise põhjustanud hädaolukorra lahendamisse ning riiklikku järelevalvet ja vastutust. Mainitud seadust kohaldatakse erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse ja sõjaseisukorra ajal niivõrd, kuivõrd erakorralise seisukorra seadus ja riigikaitseadus ei sätesta teisiti. [16]

HOSi üks peamisi eesmärke ongi tagada valmisolek võimalikeks hädaolukordadeks, et suudaks ennast kaitsta, kuid eelkõige ennetada hädaolukorda või lahendada see enne, kui olukord muutub laiaulatuslikuks eriolukorraks.

Hädaolukord, mida HOS reguleerib, on sündmus või sündmuste ahel või elutähtsa teenuse katkestus, mis ohustab paljude inimeste elu või tervist, põhjustab suure varalise kahju, suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses ning mille lahendamiseks on vajalik mitme asutuse või nende kaasatud isikute kiire kooskõlastatud tegevus, rakendada tavapärasest erinevat juhtimiskorraldust ning kaasata tavapärasest oluliselt rohkem isikuid ja vahendeid. [16]

Iga inimene ja asutus vastutab oma valdkonnas kriisireguleerimisülesannete täitmise eest ning täidab oma põhitegevusega seotud ülesandeid ka hädaolukorra ja kriisiolukorra ajal. Hädaolukordade ennetamisel, nendeks valmistumisel ja nende lahendamisel teevad asutused ja isikud koostööd ning pakuvad üksteisele abi. [11]

Kriisiolukorras moodustatakse alaliselt tegutsev kriisikomisjon, milleks on kas

1. Vabariigi Valitsuse kriisikomisjon;
2. regionaalne kriisikomisjon;
3. omavalitsusüksuse kriisikomisjon.

HOS reguleerib häda- ja eriolukordade ennetamist, nendeks valmistumist ja lahendamist. Mis olukordadega on tegemist, kes nende ohje eest vastutab ja mida olukordades teha tuleb, sellest annab lühiülevaate järgmine tabel:

Tabel 1. HOS reguleerimisalade ohje. Allikas: koostatud autori poolt HOS [16] järgi.

	Hädaolukorra ohje	Eriolukorra ohje	Elutähtsate teenuste ohje
Mõiste	Hädaolukord on sündmus või sündmuste ahel, mis ohustab paljude inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju või suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses.	Eriolukord on kas loodusõnnetustest, katastroofidest või nakkushaiguste levikust tingitud hädaolukorra lahendamiseks Vabariigi valitsuse poolt välja kuulutatud olukord.	Elutähtsad teenused on teenused, mida inimesed ja ettevõtted vajavad, et rahuldada nende esmavajadused ning tagada normaalne elu ja tervis
Vastutaja	Hädaolukorra lahendamiseks määrab Vabariigi valitsus täidesaatva asutuse.	Eriolukorra välja-kuulutamisel määrab Vabariigi Valitsus ministri hädaolukorra lahendamist koordineerima ja juhtima	Juriidiline isik, kes osutab elutähtsat teenust ning kelle üle peetakse arvestust tsiviiltoetuste registris.
Tegevused	Hädaolukorra lahendamise plaan: piirkonna määratlemine, teavitamine ja suhtluse korraldamine, vajadusel evakueerimine jne.	Eriolukorra tööd: evakueerimine, kannatanute abistamine, liikluse korraldamine jne.	Elutähtsad teenused: elektri, vee ja küttega varustamine, side-teenused, tervishoiu-teenused jne.

Enamik eestimaalasi (59%) ei ole teinud midagi, et ennetada või leevendada hädaolukordade kahjusid, kui need peaks juhtuma. Samas saab ohutus alguse just inimestest endist – riik aitab küll hädaolukorras inimestel toime tulla, kuid esmajärjekorras saab ennast ja oma perekonda ning lähedasi aidata inimene ise. Ka ettevõtjate tegevuse esmane ohutus ja valmisolek äritegevust jätkata keerukamates olukordades algab ettevõtjast endast. [16]

1.4 Riigikaitseline sundkoormiste seadus

Riigikaitseliste sundkoormiste seadusega kehtestatakse riigikaitseliste sundkoormised ning nende määramise ja täitmise kord.

Riigikaitseliste sundkoormised on:

- sundvõõrandamine ehk rekvireerimine;
- sundkasutus ja sundvaldus;
- veokohustus.

Sundkoormisi määratakse rahuajal haldusakti või üldkorraldusega ning neid rakendatakse sõjaseisukorra ajal ilma täiendava korraldusega, viivitamatult või ettenähtud ajal. [17]

Sundkoormiste üle peetakse arvestust tsiviiltoetuste registris, mille eest vastutab Kaitseressursside Ameti volitatud töötaja. Tsiviiltoetuste register on andmekogu, milles peetakse arvestust riigikaitseks, vastuvõtva riigi toetuse osutamiseks ja tsiviil-sõjaliseks koostööks vajalike vahendite üle, elutähtsa teenuse osutajate, riigikaitse ameti- ja töökohti omavate tööandjate ning sundkoormise määramise ja täitmise üle. [17]

Seadusest tulenevalt peab isik, kellele on määratud sundkoormis, võimaldama volitatud isikul oma vara seisukorda hinnata. Samuti peab isik koheselt informeerima sundkoormise määranud organit, kui tema vara olukord on halvenenud või hävinud ja seetõttu pole võimalik sundkoormist rakendada. Rahuajal on teatamiseks aega 10 päeva. Sõjaajal tuleb teatada viivitamatult. [17]

Sundkoormise saanud isikud on vastutavad sundkoormistega seotud riigi- ja ärisaladuse ja salastatud välisteabe hoidmise eest seaduses ettenähtud alustel ja korras ning isikule sundkoormisega tekitatud kahju hüvitatakse seadusega sätestatud korras. [17]

Sundkoormiste koondkava väljatöötamise etapid:

1. Kaitseväe juhataja töötab välja ettepanekud sundkoormiste koondkava koostamiseks ja esitab need Kaitseministeeriumile;
2. Kaitseministeerium töötab koostöös Kaitseväe juhataja ja vastavate ministeeriumidega välja sundkoormiste koondkava ja esitab selle kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele;
3. Vabariigi Valitsus kinnitab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul riigikaitseliste sundkoormiste koondkava ning otsustab sundkoormistega seotud küsimusi. [17]

Sundkoormiste mõistetest ja varadest, mis nende alla kuuluvad, annab põgusa ülevaate järgmine tabel:

Tabel 2. Sundkoormised. Allikas: koostatud autori poolt riigikaitseliste sundkoormiste seaduse [17] järgi.

	Sundvõõrandamine	Sundkasutus	Veokohustus
Mõiste	Sundvõõrandamine on omanikult vara riigikaitselisteks vajadusteks riigi omandisse äravõtmine.	Sundkasutus on vara ajutine kasutamine riigikaitselisteks vajaduseks	Veokohustus on riiklik kohustus vedude teostamiseks koos juhi või meeskonnaga riigikaitselisteks vajadusteks.
Vara	Toiduained; kütte- ja määrdeained; ravimid ja ravivahendid; muu vallasvara, mis on äratarvitatav.	Maatükid; sõidukid; masinad ja seadmed; ehitised ja rajatised; elektri-, side- ja gaasiliinid; relvad; optika- ja mõõteriistad; muu vallasvara.	Sõidukid; Ujuvahendid; õhusõidukid koos juhi ja/või meeskonnaga.

Veokohustust saab rakendada kuni 24 tunniks ja vajadusel ühekordselt veel pikendada 24 tunni võrra.

Seaduse järgi saab sundkasutusele võtta ka ettevõtteid. Sellise sundkasutuse alla kuulub:

- ettevõtte omanikule või valdajale kohustuslike riigikaitseliste ülesannete andmine;
- ettevõtte ajutine riigi kasutusse võtmine;
- ettevõtte omanik või valdaja on kohustatud võimaldama volitatud ametiisikul tutvuda ettevõtte tootmisvõimaluste ja tooraine ning materjalide tagavaradega nii rahuajal kui sõjaseisukorra ajal;
- tehingud sundkasutusele võetud ettevõtte varustamiseks seadmete, tooraine ja materjalidega kuuluvad sõjaseisukorra väljakuulutamisel hankijate ja tarnijate poolt täitmisele esmajärjekorras. [17]

1.5 Tsiviil-militaarsuhted ja -koostöö

Tsiviil-militaarsuhted kirjeldavad kodanikuühiskonna kui terviku ja selle kaitseks loodud sõjalise organisatsiooni või organisatsioonide vahelisi suhteid. Sõjavägi on institutsioon, mille eesmärk on kaitsta poliitikat, mis peab samuti olema piisavalt tugev, et ohustada ühiskonda, mida ta teenib. Halvimaks näideks selle kohta on sõjaväe ülevõtmine või riigipööre. Seetõttu peab sõjavägi aktsepteerima, et tsiviilasutustel on "õigus olla vale". Teisisõnu võib juhtuda, et sõjaväel tuleb olla vastutav poliitilise otsuse tegemise eest, kuid millega nad ei pruukinud üldse nõustuda. [11]

II Maailmasõja järgsel perioodil leidis aset mitmeid riigipööreid. See tõi kaasa vajaduse hakata lähemalt ja akadeemiliselt tegelema tsiviil-militaarkoostöö arendamisega. Nii arenesidki välja mitmed erinevad teemad, mida tsiviil-militaarsuhted uurivad:

- sõjaline ühtekuuluvus;
- tsiviil-militaarsuhted Venemaaga;
- spetsiaal jõud, eriorganid;
- veteranid;
- naised sõjaväes;
- sõjaväelaste pered;
- eetika, professionaalsus ja juhtimine.

Tsiviil-militaarkoostöö on ühenduslüli võitlejate ja mittevõitlejate vahel. Sellise koostöö parimaks näiteks Eestis on Kaitseliit. Oma olemuselt on kaitseliitlane tsiviilkodanik, kes vajadusel on suuteline ka sõdima. [8]

Peamine probleem, mida teadlased tsiviil-militaarsuhtes uurivad, on empiiriline: selgitada, kuidas tsiviilkontroll sõjaväe üle luuakse ja kuidas seda hoitakse. Laiemalt võttes uuritakse, kuidas ühiskond ja sõjavägi lõikuvad või suhtlevad ja see hõlmab valdkondi nagu veteranide integreerimine ühiskonda, meetodid, mida kasutatakse teenistusliikmete värbamiseks ja säilitamiseks ning nende süsteemide õiglust ja tõhusust, aga ka naiste värbamine, puudega inimeste kaasamine kaitsevähke, eraettevõtjate käitumine ja käitumise tagajärjed, kultuuri roll sõjalistes organisatsioonides, sõdurite ja veteranide hääletamisvalikud ning poliitiliste eelistuste erinevused sõdurite ja tsiviilisikute vahel. [18]

Kaitseliit on vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon. Kaitseliit jaguneb malevateks, mis mõne erandiga on moodustatud

maakondlikul põhimõttel. Kaitseliidu sõjaline ülesanne on maakaitse ehk territoriaalkaitse korraldamine. Kaitseliitu juhib kaitseliidu ülem, kes allub kaitseväge juhatajale. 2018.a alguses oli Kaitseliidu koosseisus koos Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega 26 000 liiget. [8]

Kaitseliidu asutamisürikule kirjutas alla 125 inimest 17.veebruari 1990.a. Kuid juba enne iseseisvumise taastamist loodi mitmel pool Kaitseliidu üksuseid või kaitseliitlikke klubisid (Tarapita Tartus ja Kulter Tallinnas). [8]

Vähepatriootlik inimene ei saa aga sellise koostöö vajadusest aru. Näiteks Afganistaanis toimus iga esmaspäev humanitaarabi jagamine. Sõdurid vedasid tsiviilkodanikele laiali 7kg kaaluvaid toidukotte. Vastutasuks pani juba teisipäeval kõhu täis söönud Taliban mägede varjus patrullile tule peale. Nii võis juhtuda mitu korda päevas ja iga päev kuni järgmise esmaspäevani, mil jäädi uut humanitaarabipakki sellelt samalt sõdurilt ootama.

Eestis toimub asi vastupidi. Siin ei suhtuta positiivselt lahingharjutustesse ja –õppustesse. Kuigi eelnev teavitustöö avalikus ajakirjanduses õppuse toimumise kohta algab mitu kuud varem, leidub ikka inimesi, kes ei mõista õppuste vajadust ning keelduvad sõdureid harjutamise eesmärgil oma maale lubamast. Samas kriisiolukorras nõuab see sama kodanik, et sõdur teda kaitseks ja abistaks.

CIMIC ehk tsiviil-militaarkoostöö. NATO definitsioon ütleb, et CIMIC on „tegevuse kooskõlastamine ja koostöö missiooni toetuseks NATO sõjaväelise ülema ja tsiviilorganite, sealhulgas riigi elanikkonna ja kohalike võimuorganite ning rahvusvaheliste, riiklike ja valitsusväliste organisatsioonide ja ametkondade vahel”. [17] Kaitseliidu kooli juht Erik Reinhold defineerib CIMIC järgmiselt: “CIMIC on üks paljudest funktsioonidest, mida võiks nimetada võitlejate suhtekorralduseks mittevõitlejatega.” [19]

Teoreetiliselt võiks iga lahingüksuse juures olla oma CIMIC, kuid paraku pole vähemalt praegu Eesti Kaitseväel ja Kaitseliidul selleks ressursse. Kaitseliidu koolis õpetatakse kadettidele suhtlemist tsiviiliga, eestvedamisoskusi, avalikkuse ees esinemise oskusi jne. Kuid igasugune suhlemine ei ole veel CIVIC. Tegelikult on CIVIC palju kõrgem tase kui tavaline kommunikatsioon. See on suhteliselt kõrge juhtimistasand. Kuigi täna peavad sõdurid ise suhtlemisega hakkama saama, siis on olukordi, kus ilma CIVIC-üksuseta hakkama ei saada. [19]

Põhja kompanii nooremveebel Gunnar Richter ütleb: “CIMICu meeskonna liige on tsiviil-sõjalise koostöö koolitusega oma eriala tippspetsialist. Eriala all mõtlen spetsialiteeti: snaiper, täpsuslaskur, parameedik, rühmaülem, kompaniiülem, kompanii veebel, ranger, skaut, ajakirjanik, fotograaf jne. /.../ CIMIC peab meil olema eriti tark ja arvestama rahva mälluraiutud eripäraga. CIMIC peab aitama selgitada, miks on vaja õppusi teha või miks on vaja valmistuda sõjaks. Lisaks peab meie CIMICu liitlastele selgeks tegema, et me ei ole „doonorrahvas“, vaid rahvas, kellel ei olnud võimalust oma ressursse nii ümber jagada, et ennast ise kaitsta, kuid nende abiga saame seda nüüd teha. CIMICu ülesanne on anda oma panus konfliktide viivitamatule lahendamisele eos, s.t ajas ja ruumis.” [19]

Ressursside kaasamine

Sõjaolukorra puhkedes ei “kutsuta välja” mitte üksnes inimesed, vaid nüüd ka masinad. Kaitseressursside amet (KRA) on registrite põhjal välja sõelunud umbes 2700 üksust tehnikat ning nende omanikud saavad koormisteate. Teate saajale tähendab see seda, et tema masin sobib omaduste ja tehnilise seisundi poolest hästi täitma mõnd riigile vajalikku ülesannet sõja korral. Kui selline otsus tehakse, läheb ta riigi n-ö reservnimekirja. Säärase otsuse võivad saada nii ettevõtted kui ka eraisikud. Suuri kohustusi sellega esialgu ei kaasne. Tegutseda tuleb siis, kui otsus pööratakse täitmisele. [21]

«Erinevalt ajateenistusotsusest, mis on reaalne asi, on sundkoormised ikkagi kõige äärmuslikum ja viimane meede. See läheb käiku alles kõige viimasel juhul – kui riigi enda vahendid on ammendatud,» kirjeldas KRA peadirektor Margus Pae. [21]

Sellise ettevõtmise ideeks on parem valmisolek. Nimelt selgub registritest, et Eestis on olemas küll suures koguses võimsaid masinaid, ent otseselt riigile kuulub neist vaid väga väike osa. Samas kasvab vajadus selliste masinate järele hüppeliselt sõjaolukorras, kui kaalul on väga palju.

Lisaks Vabariigi Valitsuse otsusele sundkoormata teatud sõidukeid, on arutuse all ka eelnõu kaasata puuetega inimesi kaitseväe teenistuses. Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem ütles, et kui inimesel on tahe ja erioskus, mida kaitseväge vajaks ka sõjaajal, siis katsutakse neile võimalus leida ajateenistuse läbimiseks ja sõjaaja ametikoha oskuste omandamiseks. [22]

«Kui me räägime eelkõige liikumis- või ka kuulmispuudest, siis kõige esimesed asjad, mis pähe tulevad, on igasugused IT-oskused, aga samuti autoremondilukksepad näiteks,» rääkis Herem. [22]

„Sõjalise riigikaitse tagamine ja säilitamine juhuks, kui peaks tekkima oht meie iseseisvusele, on kaitseministeeriumi tegevuse kõige olulisem eesmärk,“ märkis Kusti Salm, kaitseministeeriumi kaitseinvesteeringute osakonna juhataja “Eesti 100 Pluss Visioon” majandusjulgeoleku konverentsil, et praeguste kaitseinvesteeringutega ja kaitseväe ülesehitamisega Eesti sisuliselt valmistub sõjaks. [23]

2015. aastast käima läinud kaitseväe keskpõlvüooni eriplaneering näeb ette, et keskpõlvüoonile rajatakse senisest oluliselt suuremat lahingõpet võimaldavad alad. Investeeringuteks on viimastel aastatel kulunud üle 40 miljoni euro. Kokku on ostetud uusi masinaid ja relvi ning plaan on ehitada uusi teid, sihtmärgi- ja laskealasid. Selleks, et viia läbi lahingumasinate pataljoni tasemel õppusi, näeb keskpõlvüooni eriplaneering ette ümber põlvüooni alade ohualade moodustamist. Kuigi ohualadel laskmisi ei toimu, võib sinna siiski sattuda kuule ning seetõttu on ohualadel viibimine keelatud ja seetõttu ostabki riik oma elanike turvalisuse tagamiseks maid ja maju kokku. [23]

Selline tegevus on hetkel käimas vaid õppuste tarbeks, kuid eriolukorras võidakse sundkasutusele võtta maatükke koos hoonetega. Ka sundvõõrandamine pole välistatud.

Suurriigile ideaalseks vastaseks muutumise oht varitseb sõjaaja kaitsejõudude nõrgas või ühekülgses ettevalmistuses. Kuna on raske ette ennustada, milliseks võib kujuneda Eesti pinnal puhkev sõjaline konflikt ning oleks hea, kui seda iial ei juhtuks, on siiski oluline, et sõjaaja kaitseväge oleks ettevalmistatud kõikideks lahinguliikideks (viivitus-, kaitse- ja pealetungilahing) ning vajadusel isegi üleminekuks sissitegevusele. Maaväes on ülimalt oluline, et õppustel harjutataks piisavalt eri relvaliikide koostööd. Nende eesmärkide saavutamiseks on lõpuks ometi vaja jõuda niikaugemale, et keskpõlvüooni ning maaväe väeosade lähiharjutusalade vaidlusküsimused saaksid lahendatud ning keskpõlvüoon ja harjutusalad välja ehitatud. [15]

Sarnaselt masinapargile, maadele ja hoonetele on Eesti erasektori käsutuses palju muid ressursse, mida riik võib vajada sõjaolukorras. Sõjaolukorra tekkides kuulutatakse välja sundmobilisatsioon – suur hulk inimesi liigub kaitseväe struktuuridesse. Sellega koos liigub kohe ka vajadus neid inimesi toita ja majutada militaarsfääri, kuid proportsionaalselt vabaneb seda sama ressursi tsiviilsfääris.

Tuleb teada saada, milliseid ressursse kaitseväge võib vajada; kelle käsutuses need ressursid on; kui palju ning millistel tingimustel ollakse valmis seda riigikaitseliste ülesannete täitmiseks rakendama jne. Oluline on, et tsiviilsektor teeks koostööd militaarvaldkonnaga.

Juba Napoleon on väitnud, et moraal suhe füüsisesse on kolme suhe ühele. On terve hulk tegureid, näiteks hea väljaõpe, arukas juhtimine ning isikkoosseisu õiglane kohtlemine, millega kaitsevägi saab kaadri- ja reservväelaste ja reservväelaste moraal mõjutada. Aga on olemas ka kaks väga olulist kaitsetahet ja võitlusmoraali mõjutavat tegurit, mis jäävad väljapoole kaitseväge mõjuulatust ning sõltuvad esmajoones meie ühiskonna arengust. Seega võib tekkida olukord, kus kodanike kaitsetahe ja võitlusmoraal jäävad nõrgaks või hääbuvad. Sel juhul kaitsejõudude mobilisatsioon ebaõnnestub, vaatamata sõjalis-tehnilisest valmisolekust, või siis lahngeks kaitseväge võitlusmoraal järsult lahingutegevuse käigus, nii et terved üksused demoraliseeruksid ja muutuksid võitlusvõimetuks. [15]

Kas kodanikud, asutused ja ettevõtted tunnetavad, et riik, kus nad elavad, väärivad aitamist ja toetamist ning tema eest oma elu kaalule panemist? Sellele küsimusele püüab töö autor järgmise uurimusega vastust leida.

1.6 Järeldused ja varasemad uurimused

Tuginedes hädaolukorrasseadusele ja riigikaitseväe sundkoormise seadusele ning tsiviil-militaarkoostööle võib järeldada, et erasektor ja militaarvaldkond peavad tihedalt koostööd tegema, et tagada turvaline ja ohutu elu oma riigis ning täita seadusest tulenevaid riigikaitseväe kohustusi, mis riigil lasuvad. Sellest lähtudes julgub autor püstitada hüpoteesi, et kuigi eraettevõtjad ja tsiviilisikud mõistavad militaar-tsiivlisuhete koostöö vajadust, ei ole enamus vabatahtlikult oma panust riigikaitseväesse ülesannetesse andma. Üksiti julgub töö autor väita, et eraettevõtte vara, isegi kui selle omanikuks on eraisik ning see põhineb kodumaisel kapitalil, ning ressursi ollakse parema meelega valmis edastama kaitseväge suurenenud vajaduste rahuldamiseks kui isiklikku vara.

Kuigi kaitseväge käsutuses on andmebaasid, mida haldab Kaitseressursside Amet ning tänu millele on olemas ülevaade, milliseid ressursse ettevõtted omavad, on probleemiks see, et puudub teadmine, kas ja mis ulatuses on ettevõtted valmis oma ressursse ning varusid kaitseväega või teiste riigikaitseväe ülesannetesse täitvate üksustega jagama. Kohalike omavalitsuste osas on tehtud põhjalik uuring välja selgitamiseks, kas omavalitsused on teadlikud neile määratud sundkoormistest ning kui hästi nad on valmistunud seadusega määratud kohustusi täitma. Eraettevõtete osas sellise uuringu kohta käesoleva töö autoril andmed puuduvad. Samas Kaitseministeeriumi tellimisel viib Turu-Uuringute AS läbi iga aasta avaliku arvamuse uuringut tsiviilisikute seas, et välja selgitada inimeste üldist

hinnangut elule Eestis, julgeolekule, kaitsevalmidusele, suhtumist NATOsse ja Kaitseliidu tegemistesse, suhtumist riigikaitseõpetusse koolides jne.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks ongi välja selgitada eraettevõtete valmidus osaleda riigikaitseliste ülesannete täitmisel. Selleks püsisas töö autor järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas oleks võimalik kriisieelsel perioodil (rahuajatingimustes) efektiivselt kasutada erasektori ja riigiettevõtete käsutuses olevaid vahendeid (sh teenused) riigikaitseliste ülesannete täitmiseks?
2. Millistel tingimustel on ettevõtted valmis looma varusid kaitseväge tarbeks hädaolukorra lahendamiseks?

2. Metoodika

Iga uurimistöö peamiseks eesmärgiks on õpetada süstemaatilist töötamist ja kriitilist analüüsimist, enne kui hakata uurimistöödesse kinnisilmi uskuma. Tõepoolest, ei saa otsustada tähtsate küsimuste üle ilma asjakohast informatsiooni sügavamalt uurimata, kogudes rohkem teavet aspektide kohta, millest uurimistöö läbiviija on huvitatud. [24]

Samuti on iga uurimistöö sooritamiseks vaja andmeid, mida uurida. Lähtuvalt eesmärgist, millist tulemust soovitakse saada, valitakse sobivaim metoodika uurimuse läbiviimiseks ning andmete kogumiseks.

Uurimismeetodid on reeglid ja protseduurid ning neid võib vaadelda kui „vahendeid või menetlusviise probleemide lahendamiseks“. [24] Uurimistulemustel pole väärtust, kui nende usaldatavus pole tagatud. Usaldatavuse tagab meetodite õige valik ning tulemuste täpsuse hindamine. [25]

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli saada teada Eestimaa eraettevõtjate seisukohti üle kogu vabariigi. Selleks, et jõuda igasse maakonda, oli kõige otstarbekam koostada küsimustik (vt. lisa 1) ning saata see ettevõtjatele.

2.1 Uurimisstrateegia

Antud uurimistöös on kasutatud deduktiivset uurimisstrateegiat. Sellist strateegiat iseloomustab liikumine üldisemalt konkreetsemale, spetsiifilisemale. Deduktiivse uurimisstrateegiaga protsess lähtub üldiselt aksepteeritud teooriatest ja seadustest. Neile toetudes püstitatakse hüpotees, mis on sisuliselt ennustus, milline võiks uurimuse tulemus olla. Sellele järgneb hüpoteesi kontrollimine, ehk siis kogutud andmete tulemuste ja püstitatud ennustuse võrdlemine. Hüpoteesi kinnitamine tähendab kas kinnitamist või ümberlükkamist. [26]

Joonis 2. Deduktiivne uurimisstrateegia [26]

Kõigepealt tegeles töö autor teoreetilise poolega. Tuli viia end kurssi militaar- ja tsiviilvaldkonna koostööd puudutavate teooriatega; seejärel viis uurija end kurssi Eesti Vabariigis valdkonda reguleerivate seadustega; tutvus erinevate nii Eestis kui rahvusvaheliselt avaldatud teadusartiklitega ja seejärel olles omandanud valdkonnas ülevaate, püstitas hüpoteesi, milliseks võiks kujuneda erasektoris tegutsevate ettevõtete, aga ka eraisikute koostöö militaarvaldkonnas riigikaitse ülesandeid täitvate üksustega.

Järgmiseks tuleb paika panna meetodika, kuidas saada teada eraettevõtjate seisukohad uuritavas valdkonnas. Kuna kaitsevägi tegeleb laiapindse riigikaitsega, tuleb uurimine läbi viia samuti laiapindselt, ehk kaasata kogu riigi territoorium. Parim viis suure hulga ettevõtete ni jõudmiseks oli koostada küsitlus. Küsitluse teel andmete kogumine on kvalitatiivse uurimise meetodika.

Käesolev uurimine viiakse läbi koostöös Kaitseväega. Enne küsimustiku koostamist sai paika pandud Kaitseväele huvitavad konkreetset valdkonnad ja küsimused, millele võiks saada vastused. Oluliseks osutus ettevõtjate teadmine sundkoormistest; kaitseväge kohustuste täitmisest; valmisolekust toetada riigikaitse tegevust; tingimused, millega ollakse valmis oma panust andma; maht, kui suures osas suudetakse panustada ning kas seal juures suudetakse säilitada tootmine ja/või tegevus, et täita ka tsiviilvaldkonna vajadused.

Küsimustiku koostamisel lähtutakse küsimuste järjekorda seadmisel samuti seisukohast üldiselt konkreetsemale. Osad küsimused, mis on väga konkreetset, koostatakse valikvastustega ning osad küsimused on vabavastustega, et saada teada vastajate seisukohti valdkonna osas. Küsimustik koostatakse võimalikult lihtne ja piisavalt lühike, et vastaja ei tüdineks, kuid vajalik info oleks kättesaadav.

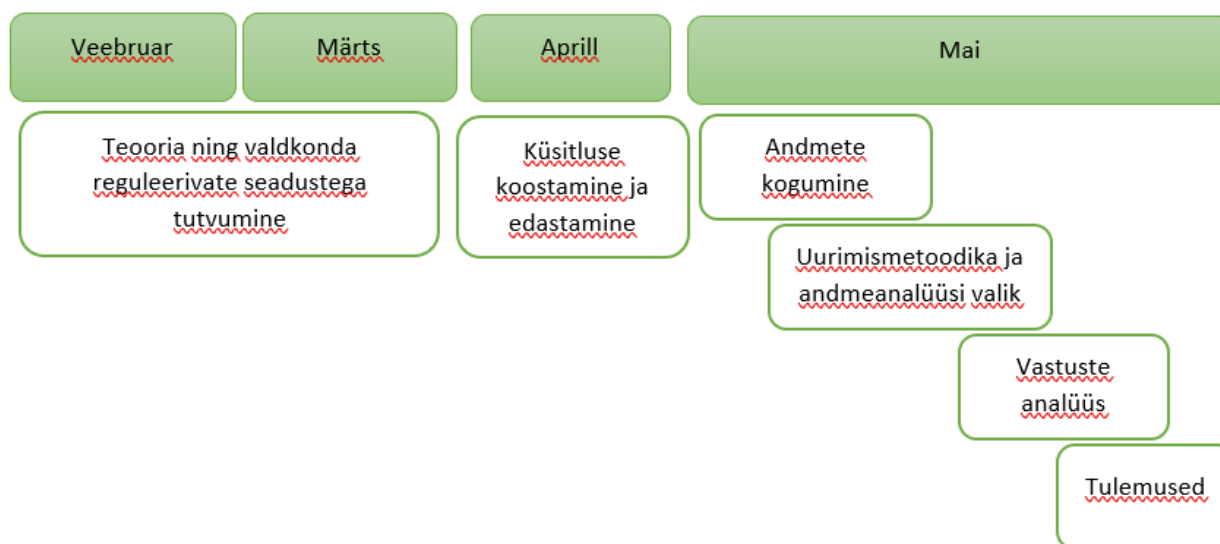
Peale küsimustiku koostamist tuleb leida moodus jõuda vastajateni. Üks moodus on kasutada sotsiaalmeedia abi ning postitada veebikeskkonnas koostatud küsimustiku link koos palvega uurimuses osaleda Facebookis. Seda varianti tasub kasutada grupis Ettevõtjad, mis koondab Eestis tegutsevaid ettevõtteid. Samamoodi saab seda taktikat kasutada ka grupis Raamatupidamine, majandusarvestus ja maksundus, kus on samuti liikmete seas lisaks raamatupidajatele ka ettevõtjaid ja tegevjuhte. Kõige efektiivsem meetod on tõenäoliselt pöördumine Äriregistri või infoliini poole, mis omab registreeritud tegevusvaldkondade kaupa ettevõtete kontakte. Sellisel moel oli võimalik saada 2570 ettevõtte kontaktid ning muuhulgas ka e-mailid, kuhu edastada küsimustiku link ja palve osaleda uurimuses.

Küsimustik jääb aktiivseks 10 päevaks. Seejärel kogutakse vastused kokku, analüüsitakse ning kajastatakse kirjeldava statistika meetodil. Korrelatsiooni kaudu saab uurida vastastikkust seost, ehk

suhteseost – kui ühele küsimusele on vastatud nii, siis millesti tingituna teine küsimus saanud jällegi teistsuguse vastuse.

Kui tulemused on analüüsitud ja vastused teada, saab defineerida kriteeriumid, mis võiksid aidata Kaitseliitu ja kaitseväge sundkoormiste määramisel. Kriteeriumid saavad sõnastatud töö autori nägemuse järgi ning ei oma seadusandlikku mõju. Kriteeriumite vormistamise juures lähtutakse riigikogus menetletavate dokumentide vormistamiseks loodud normitehnikast.

Ajaliselt nägi töö teostamine välja järgmine:

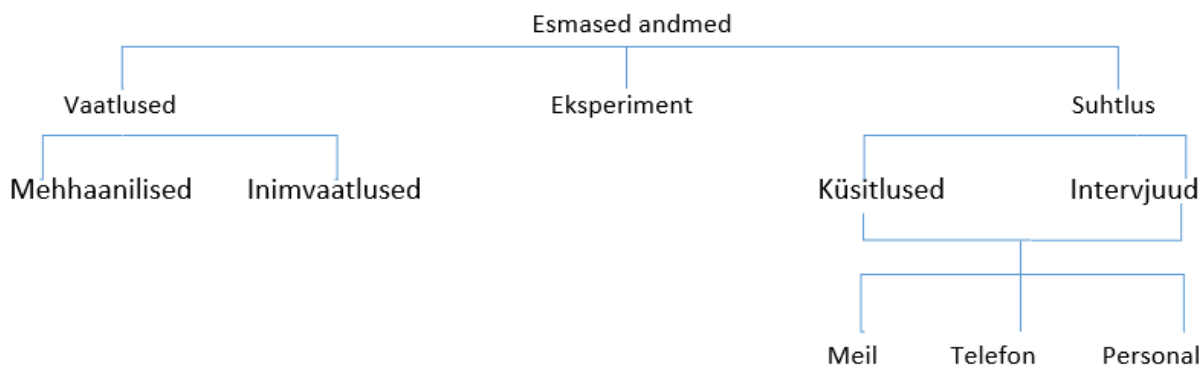

Joonis 3. Uurimuse ajatelg.

2.2 Andmekogumismeetodid

Uurimistöö tegemiseks peame ise koguma andmeid, mis on asjakohased käsiloleva uuringu ja uurimisprobleemi jaoks. Mida tuleb otsida, mille kohta küsida ja milliseid andmeid koguda, see sõltub uurimisprobleemist. Tavaliselt kogutakse uuringute käigus andmeid vaatluste, katsete, küsitluste, ankeetide ja intervjuude teel, nagu on illustreeritud järgmisel joonisel.

Selliseid andmeid nimetatakse esmasteks andmeteks.

Joonis 4. Esmaste andmete allikad [24]

Esmaste andmete peamine eelis on see, et need kogutakse nimelt käsiloleva projekti jaoks. See tähendab, et nad on kooskõlas uurimisküsimuste ja uurimiseesmärkidega. Esmaste andmete kaudu saab kergelt teada näiteks inimeste käitumisharjumusi või mõtteviisi. [24]

Kui andmeid kogutakse küsitlusega või telefoniintervjuudega, siis saab katta suure geograafilise piirkonna võrdlemisi väikese vaeva ja kuludega. Kuigi andmete kogumine võtab vähe vaeva ja kulusid ning elektroonilisel teel on kergesti ligipääsetav suurele hulgale inimestele, on see aeganõudev tegevus - vastuste saamisele võib kuluda palju aega ning vastuste laekumist ei saa uurimise läbiviija mõjutada. Samuti pole uurijal kontrolli andmete kogumise üle – ootamatud tegurid võivad mõjutada ja häirida andmete kogumist. Üheks nõrkuseks on ka see, et uurimuse läbiviija sõltub täielikult vastaja abivalmidusest – kas soovitakse küsimustele vastata või mitte.

Kui on otsustatud koguda andmeid esmastest allikatest, tuleb otsustada ka, mis liiki andmekogumismeetodit kasutada. See valik sõltub eelkõige sellest, millist tüüpi andmeid on vaja konkreetse uurimisprobleemi lahendamiseks. Kõige tavalisemalt kasutatakse esmaste andmete kogumiseks suhtlust. Paljud andmed kogutakse intervjuude või küsitluste teel.

Ankeetküsitlus

Küsitluseks nimetatakse andmekogumise meetodit, mis kasutab küsimustikke või intervjuueerimist, et üles märkida vastajate sõnalist käitumist. Küsitlus on tõhus vahend, et hankida arvamusi, hoiakuid ja kirjeldusi, samuti põhjus-tagajärg suhteid. [24]

Ankeetküsitlus on selline meetod, kus väljavalitud isikud vastavad etteantud küsimustele kirjalikult. Küsitlus võib olla vormistatud nii paber kandjal kui elektrooniliselt. Efektivsem oleks kindlasti see koostada elektrooniliselt.

Ankeetküsitlus algab sissejuhatuse ehk pöördumisega, milles küsitluse koostaja tutvustab ennast, uurimuse eesmärki, andmete kasutamise viisi ning info kajastamise eesmärki. Samuti annab uurija teada, kui tähtis on talle küsimustele vastuste saamine ning mismoodi saab vastaja olla kasulik ühiskonnale vastuseid andes.

Üldiselt on küsitlused anonüümsed, mis tähendab seda, et vastajate nime ja kontaktandmeid ei küsita. Uuring algab reeglina demograafiliste küsimustega. Selleks on kas sugu või vanus või antud uuringu juures ettevõtte tegutsemisvaldkond ja -piirkond ning suurus. Küsimused võivad olla valikvastustega, aga ka avatud vastustega, kus vastaja saab ise vabalt oma mõtteid väljendada. Sageli eelistatakse valikvastuseid nii küsimustiku koostaja kui vastaja poolt, sest see on mõlemale poolele mugavam – küsija saab valikvastustega ette anda teda täpselt huvitavad valdkonnad ning vastaja saab kiiresti valida sobivaima variandi ilma et peaks pikalt vastuse üle juurdlema. Selline meetod hoiab mõlema poole aega kokku. [25]

Soovituslik on lisada kontrollküsimusi ankeeti, kus sama asja küsitakse erinevas sõnastuses, et tuvastada vastaja eba-ausaid vastuseid. Teinekord saab kontrollküsimustega kinnituse, et vastaja on õigesti küsimustest aru saanud.

Kindlasti ei tohiks küsimustik olla liiga pikk ning sisaldada palju avatud küsimusi. Pika küsitluse juures vastaja tüdineb. Samas peab suutma küsimustega katta kogu uuritava valdkonna. Samuti tuleks tutvustavas osas ära mainida, kui palju küsimusi ankeedis on ning palju nendele vastamiseks aega võiks kuluda. Vastaja oskab sellisel juhul oma aega planeerida ning ei tee kiireid ja tormakaid valikuid või lohakaid vastuseid.

Küsimustiku koostamine

Esimene asi küsimustiku koostamisel on kindlaks määrata, mis tüüpi infot on vaja. Kirjeldava ja põhjusliku uuringu puhul peab olema teadmine hüpoteeside ja väidete puhul, mis on uuringu aluseks ja mida soovitakse saavutada. Oluliseks on otsustada, kellele küsimustik saata ning mida küsida. [24]

Teiseks peab otsustama, kas küsimustik on varjatud või avalik. Seejärel tuleb arvestada, kuidas küsimustik esitada. Antud küsitluse puhul esitati see elektrooniliselt. Selleks kasutati e-maile ning ka Facebooki kaudu küsitluse lingi jagamist Eesti ettevõtjate ning raamatupidajate grupis.

Kui küsimustiku avalikkuse küsimus on otsustatud, tuleb järgmisena tegeleda küsimuste väljatöötamisega. Tuleb otsustada, milliseid küsimusi esitada, kas sama teema kohta on vaja mitu küsimust esitada, kas küsimusi võib mitmeti tõlgendada, kas tegemist on tundliku infoga jne. Samuti tuleb otsustada, kas küsimused on avatud või kinnised. Lisaks tuleb otsustada, kas anda vastusevalikud ette või mitte. Kõige lihtsam viis otsustamiseks, kas küsimused on loogilised ja õiged, tasub uurijal endal küsimustik läbi vastata. Samuti võib kasutada sõprade või tuttavate abi küsimustele vastamises ning nendepoolsete kommentaaride kuulamist enne küsitluse laialisaatmist.

Hea küsimustik on võimalik koostada järgides järgmisi küsimustiku koostamise juhtnööre:

1. Küsimus tuleb esitada väga lihtsas keeles ja lühidalt.
2. Küsimusi koostades tuleb olla konservatiivne.
3. Küsimusi koostades peab olema kinde, et küsimus on kõigile samatähenduslik.
4. Iga küsimus peab käsitlema vaid ühte mõõdet.
5. Küsimus tuleb formuleerida nii, et poleks loobumisruutusid (nt „ei tea“ või „ei soovi vastata“).
6. Küsimused peavad olema täpsed, konkreetsed ja ühe vastuse võimalusega.
7. Küsimused ei tohi olla suunavad või sisendavad.
8. Küsimused peavad olema formuleeritud viisakas maneeris.
9. Küsimuste keel ja sõnad peavad olema otsesed ja ei tohi omada varjatud või mitmetähenduslikku tõlgendust.
10. Küsimused peavad olema õiges ja loogilises järjekorras.
11. Küsimustik peab välja nägema puhas ja korralik.
12. Kriitiline küsimustiku ülevaatus. [24]

Iga küsitluse koostaja ning uuringu läbiviija peab aru saama, et vastaja ostutab vastates teene ning küsimustiku lõpus on viiskas teda antud panuse eest tänada.

Valimi moodustamine

Kui uurimisprobleem on määratud ja uurimismeetod välja valitud, on järgmiseks sammuks välja valida elemendid, millelt infot koguma hakatakse. Üks võimalus on koguda andmeid populatsiooni (üldkogumi) igalt liikmelt. See on aga kulukas ja aeganõudev ettevõtmine. Teine moodus on koguda info populatsiooni osalt, võttes elementide valimi suuremast rühmast ja selle alusel teha järeldusi suurema grupi kohta. Tuleb teha valik ja moodustada valim. Valik tähendab aja ja raha säästmist valimi uurimise teel kogu üldkogu asemel. [24]

See, kui palju elemente tuleb tervikut kirjeldavasse valimisse võtta, sõltub üldkogumi suurusest ning soovtavast täpsusest. Statistika teooriate abil on selleks välja töötatud spetsiaalsed valemid ja kalkulaatorid. [28]

Antud uurimistöö juures oli eesmärk uurida erasektoris tegutsevate ettevõtete valmisolekut kaitseväge toetada. Statistikaameti andmetel oli 2018. Eestis tegutsevaid ettevõtteid 131 650 ettevõtet. [28]

Tabel 3. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted töötajate arvu järgi aastate lõikes [28]

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kokku	103 833	108 884	112 760	113 765	117 398	120 450	127 622	131 650
250 ja enam	165	173	182	191	195	196	194	186
50-249	1 114	1 115	1 126	1 162	1 200	1 184	1 150	1 172
10-49	5 533	5 705	5 793	5 874	6 281	6 293	6 391	6 548
Vähem kui 10	97 021	101 891	105 659	106 538	109 722	112 777	119 887	123 744

On ilmselge, et kõikide ettevõtete arvamust ei ole võimalik küsida. Esmane selektsioon tegutsevate ettevõtete hulgast sai tehtud tegevusvaldkonna järgi. Äriregistris on igale ärivaldkonnale antud ka oma registreerimisnumber ehk EMTAK kood (Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator), mis on rahvusvaheliselt ühtlustatud klassifikaator. EMTAK on ülesehituselt hierarhiline. See jaguneb viieks tasemeks. Neli esimest taset vastavad NACE-le (Euroopa Ühenduse majanduse tegevusalade klassifikaator), mille abil on majanduse tegevusalade kaupa võimalik koguda ja valadada väga erinevaid statistilisi andmeid nii majanduse kui ka teiste statistika valdkondade kohta Euroopa Statistikasüsteemi raames. [36] Viies tase on rahvuslik, mille loomisel on arvestatud Eesti majanduse eripära ning vastavat

seadusandlust. EMTAK on aluseks tegevusala määramisel, mis on omakorda oluliseks allikaks erineva valdkonnastatistika tootmisel. Ka võimaldab tegevusaladesse liigendamine rahvusvahelist võrreldavust vastava valdkonna sees. [26]

EMTAK on lisatud uurimusse kaasatud valdkondadele äriregistri andmetel.

Uurimusse kaasati järgmised valdkonnad:

- Transport (EMTAK - 49411);
- masinate remondi ja hooldusteenused (EMTAK – 33121) ;
- laomajandus (EMTAK – 52101);
- tõsteseadmete rent (kraanad, laotõstukid) (EMTAK - 43993);
- rõivatööstus (EMTAK – 14131).

Infotelefonid omavad väga häid andmebaase ning on valmis neid jagama. Tavaliselt osutatakse seda teenust tasu eest. Uurimistöö sooritamiseks pöördus töö autor infotelefoni poole palvega saada teatud valdkondades tegutsevate ettevõtete kontaktid ning sel moel koguti üle 2570 Eesti eraettevõtte kontakti, kellele saadeti e-maili teel palve osaleda uurimuses ning vastata küsimustikule.

Et tulemused oleksid usaldusväärsed, peab valim olema esinduslik. Selleks arvutatakse välja valimi maht spetsiaalse valemi kaudu. Kõigepealt tuleb valida usaldusnivoo (kas 95% või 99%); seejärel tuleb paika panna lubatud veaprotsent (näiteks 5%, või 10%); järgmiseks näitajaks on uuritava grupi liikmete koguarv ehk üldkogum. Nende andmete kaudu saab arvutada vajaliku usaldusväärse valimi.

2.3 Andmetöötlusmeetodid

Pärast seda, kui andmed on kogutud, tuleb neid kõigepealt töödelda. Andmetöötluse tulemuseks on rida uuritavaid objekte iseloomustavaid suurusid: keskmised, standtardhälbed, korrelatsioonikordajad jmt. Töötlemise käigus veel mingeid järeldusi ei tehta. Uurimise eesmärgiks olevate järelduste tegemine toimub analüüsi teel. [25]

Nii nagu andmete kogumiseks ja töötlemiseks on erinevaid võimalusi, saab kasutada ka analüüsimiseks mitmeid erinevaid analüüsimeetodeid. Milliseid meetodeid igal konkreetsel juhul kasutada, sõltub uurimuse eesmärkidest ja andmete sisust ja liikidest. [25]

Analüüsimeetodid saab oma olemuselt jagada kahte suurde gruppi:

- Kvantitatiivne analüüs
- Kvalitatiivne analüüs

Kvantitatiivne analüüs on selline, kus kasutatavad objekte iseloomustavad suurused on arvulised, andmeid analüüsitakse matemaatiliste meetoditega ja ka järeldused on enamasti arvuliselt kirjeldatavad. [25]

Kvalitatiivse analüüsi puhul arve ei kasutata. Tulemused ja järeldused kujutavad endast sisulisi ja väärtuselisi hinnanguid. [25]

Kvalitatiivse uurimuse korral:

- püütakse vastata küsimustele miks ja kuidas;
- tegeletakse sõnaliste karakteristikutega ja objektide kirjeldustega;
- uuritakse inimesi või süsteeme neid jälgides;
- saadakse andmeid vaatluse, intervjuu ja sõnalise suhtlemise kaudu. [25]

Käesoleva uurimistöö puhul rakendati kvalitatiivset analüüsi, kuna see analüüs on selline, kus andmed, nende töötlemine ja järeldused ei ole seotud arvuliste näitajatega.

Kirjeldav statistika on andmete organiseerimine ja andmestikus sisaldava info kompaktne ja ülevaatlik esitamine. See meetoodika pakub meetmeid andmete kirjeldamiseks ning andmetest kokkuvõtete tegemiseks. Kirjeldav statistika vaatab andmete variatiivsust: kirjeldatakse tunnuste varieeruvust ja visualiseeritakse tulemused tabelites ja graafikutel. Variatiivsust iseloomustatakse kirjeldavate statistikute kaudu, milleks on nt keskmine, mediaan vms. Need on arvulised suurused, mis kirjeldavad tunnuse jaotust ja omadusi. Tunnuse iseloomustamisel on kaks eesmärki:

1. kirjeldada tunnuseväärtuste paiknemist arvteljel või tunnuse väärtuste hulgas;
2. kirjeldada tunnuse väärtuste hajuvust, st suuremaid või väiksemaid erinevusi väärtuste vahel. [25]

Kirjeldava statistika meetodil analüüsitakse küsitlusega kogutud andmeid ja vastuseid.

Korrelatsioon ehk vastastikune seos ehk suhteseos, mis kirjeldab kahe või enama objekti, sündmuse, olukorra või funktsiooni omavahelist seost. Süsteemi osad ei pruugi alati omavahel seotud olla või nende vahel on juhuslik seos. Statistikas kirjeldatakse kahe erineva muutuja vahelist seost

korrelatsioonikoefitsientide abil. Seoste ehk korrelatsioonide selgitamise kaudu tehakse kindlaks nähtuste vastastikused seosed ja toimesuhted ning uuritakse nende iseloomu. [27]

Korrelatsiooni kaudu võrreldakse erinevaid vastuseid ning leitakse seosed, miks teatud vastused on just sellised, nagu nad on. Korrelatsiooni kaudu leitakse põhjused, miks erinevast piirkonnast pärit ettevõtted vastasid teisiti ja kuidas mõjutas ettevõtte suurus erinevate vastuse saamist.

Võrdlusanalüüs (inglise keeles benchmarking) on juhtimisvahend, mis hõlmab organisatsiooni või üksikisiku tegevuse võrdlemist samal tegevusalal saavutatud taseme või tulemusega. Võrdlusanalüüsi abil kavandatakse ja rakendatakse meetmeid sellise tulemuse saavutamiseks. Võrdlusanalüüsi kasutatakse palju avalikus sektoris ning erinevate kogukondade arendamisel. [29]

Antud töös on võrdlusanalüüsi kasutatud käesoleva uurimuse tulemuste ja Kaitseministeeriumi poolt tellitud avaliku uurimuse tulemustega võrdlemiseks.

2.4. Normitehnika

Riigikogus menetletavatele dokumentidele on seatud teatud normid, kuidas need peavad olema vormistatud. Vastavad reeglid on fikseeritud Riigikogu juhatuse 2011. aasta 27. detsembri otsusega nr 136 kinnitatud „Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskirjas“ ja Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas“.

Normitehnika käsiraamat tutvustab õigustloova akti eelnõu ettevalmistamise ja vormistamise üldnõudeid. Kui eelnõu ettevalmistamise ja mõju hindamise küsimused puudutavad esmajoones Vabariigi Valitsuse algatavat eelnõu, siis normitehnika reeglid on ühtsed sõltumata algatajast. [30]

Eeskirja ja käsiraamatu järgimine loob eeldused õigusakti eelnõu kvaliteedi ja akti toimivuse hindamiseks ning sellega ka stabiilsema õiguskorra ja õigusselguse juba kehtivate aktide rakendamisel. [30]

Eesti Vabariigi põhiseaduse ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel võib Riigikogu menetlusse esitada:

- seaduseelnõu, sealhulgas riigieelarve ja lisaeelarve eelnõu;
- Riigikogu otsuse eelnõu;
- Riigikogu avalduse eelnõu;

- Riigikogu deklaratsiooni eelnõu;
- Riigikogu pöördumise eelnõu. [31]

Seaduse algatamisel esitatakse seaduseelnõu Riigikogule koos seletuskirja ja teiste vajalike lisamaterjalidega. Esitav eelnõu ja seletuskiri vormistatakse „Eelnõu ja seletuskirja vormistamise juhend“ nõuete kohaselt (vt. lisa 3). [31]

Kavandata või koostata seaduseelnõu peab olema kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega ning rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega. Kuid seaduseelnõu või selle säte võib minna vastuollu kehtiva seadusega, kui vastuvõetavana see eelnõu mõjutaks seaduse muutmist. [24]

Seaduseelnõusse kavandatakse vajalikud regulatiivsed normid ning põhjendatud juhtudel nende järgimist tagavad ja õigustkaitsvad normid. Seaduseelnõu peab sõnaselgelt ja ühemõtteliselt väljendama, kellele milliseid õigusi ja kohustusi selle eelnõu seadusena jõustumine kaasa toob ning kuidas on tagatud normide järgimine. [32]

Seaduseelnõu keelekasutus peab vastama eesti kirjakeele normile. Seaduseelnõu keel peab olema selge, ühetähenduslik ja täpne. Ühe ja sama mõtte edasiandmisel välditakse eri väljendite kasutamist. Sünonüümide kasutamine ei ole lubatud. Eelnõu sõnastamisel kasutatakse võimaluse korral umbisikulise tegumoe oleviku kindlat kõneviisi. Seaduseelnõus kasutatakse kehtivas õiguses ja reguleeritavas valdkonnas tuntud ja enamlevinud termineid. Võõrsõna võib kasutada üksnes juhul, kui selle kasutus on eesti keeles levinud või kui sõnal puudub eesti keeles algupärane vaste. Välislepingu menetlemist käsitlevas seaduseelnõus on lubatud da-tegevusnime kasutamine. Seaduseelnõu tekstis välditakse lühendeid, sulgusid ja tähiseid. Eelnõus eelistatakse ainsuslikku vormi, välja arvatud juhul, kui ainsuse ja mitmuse eristamisel on õiguslik tähendus. [32]

Seaduseelnõu vormistuse ja ülesehituse koha pealt on sätestatud omad kindlad reeglid. Kohustuslikud elemendid on:

1. märges „EELNÕU“ seaduseelnõu esimese lehekülje paremas ülanurgas;
2. seaduse pealkiri;
3. eelnõu tekst;
4. vastuvõetava seaduse allkirjastaja ametinimetuse ja nimi;
5. seaduse vastuvõtmise koha ja kuupäeva märges;
6. märges algatamise kuupäeva ja algataja või algataja esindaja kohta. [32]

Seaduseelnõu pealkiri väljendab võimalikult lühikeses üldistavas sõnastuses eelnõu reguleerimisala. Seaduseelnõu pealkiri lõpeb nimetavas käändes sõnaga „seadus” või „seadustik”. Seaduseelnõu tekstiline osa koosneb paragraafidest. Lisaks neile võib seaduseelnõu struktuuriosaks olla osa, peatükk, jagu, jaotis, alljaotis ja preambul. [32]

Seaduseelnõu võib erandjuhul sisaldada seaduse kohaldamiseks vajaliku teabega teksti, mis ei ole normatiivselt siduv ja mis vormistatakse normitehnilise märkusena. Normitehniline märkus tähistatakse eelnõu, paragrahvi või muu struktuuriosa pealkirja või teksti lõpus araabianumbrielse ülaindeksiga ja esitatakse eelnõu lõpus joonealuse selgitava tekstina. [32]

Seaduseelnõule lisatakse eelnõu algataja või tema esindaja allkirjastatud seletuskiri, mille eesmärk on põhjendada seaduse vastuvõtmise vajalikkust, eelnõu põhiseisukohti ja sellest tulenevaid muudatusi ning anda ülevaade seaduse jõustumisega kaasnevatest mõjudest. [32]

Lähtudes Hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas ning Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskirjas kehtestatud dokumentide vormistamise reeglitest on koostatud antud uurimistöö tulemuste baasil sõnastatud kriteeriumitega normatiivse dokumenti visand, mis on leitav käesoleva töö lisades (vt. lisa 4).

3. Analüüs ja süntees

Andmete analüüs on uuritava nähtuse tunnuste mõõtmisel või registreerimisel kogutud andmetes sisalduva info ilmutamine. Andmete süntees näitab, kui hästi on teaduslik teave kokku võetud, analüüsitud ja sünteesitud. Süntees tähendab ka terviku loomist osade ühendamise või integreerimise teel. [27]

Käesolevas peatükis analüüsibki töö autor kogutud andmeid ja küsitlusega saadud vastuseid; rühmitab ning loob seosed erinevate küsimuste vastuste vahel. Peale vastuste põhjal tulemuste saamist formuleeritakse kriteeriumid ettevõtetele sundkoormiste määramiseks, mis on antud uuringu väljundiks.

3.1 Hinnang valimile

Uurimistöö sooritati elektroonilise küsitlusena 10-päevase perioodi jooksul. Üldkogum oli 2570 ettevõtet, kelle andmed infoliini kaudu saadi. Nende hulgas oli päris palju kontakte, mis polnud enam aktiivsed, kuid selle hulga täpne arv jäi kindlaks tegemata. Seega tegelik üldkogum, kelleni küsitlus üldse jõudis, oli mõnevõrra väiksem. Valimiks oli 123 ettevõtet. Keskmiselt kulus 22 küsimusele vastamiseks aega 16 minutit ja 1 sekund.

Valimi põhjal arvatud karakteristiku väärtus erineb peaaegu kindlasti vastava karakteristiku üldkogumi väärtusest, sest üldkogumisse kuulub palju rohkem objekte ja nende vastava karakteristiku väärtused mõjutavad lõpptulemust. Aga statistika põhieesmärk on just valimi põhjal teha otsuseid üldkogumi kohta. Seetõttu võetakse kasutusele vahemikhinnang, mis tähendab, et valimi põhjal määratakse uuritava karakteristiku väärtuste hulgast vahemik, millesse üldkogumi vastavkarakteristik peaks sattuma. Seda vahemikku nimetatakse antud karakteristiku usaldusvahemikuks. Kuna vahemik määratakse valimi põhjal, siis ei saa täiesti kindel olla, et kõigi üldkogumi objektide vastava karakteristiku väärtused sellesse vahemikku kuuluvad. Seetõttu saab ette anda küllalt suure tõenäosuse, et üldkogumi vastava karakteristiku väärtus kuulub sellesse vahemikku. Sellist tõenäosust nimetatakse usaldusnivooks. Enamasti võetakse usaldusnivooks 0,95 või 0,99 (vahel kasutatakse märkimiseks ka protsente vastavalt 95% või 99%). Mida kindlam soovitakse olla, et üldkogumi karakteristiku õige väärtus antud vahemikku kuulub, seda suurem usaldusnivoo valitakse. Usaldusvahemiku otspunkte nimetatakse usalduspiirideks. Usaldusvahemiku leidmiseks tuleb selle vahemiku usalduspiirid arvutada. [33]

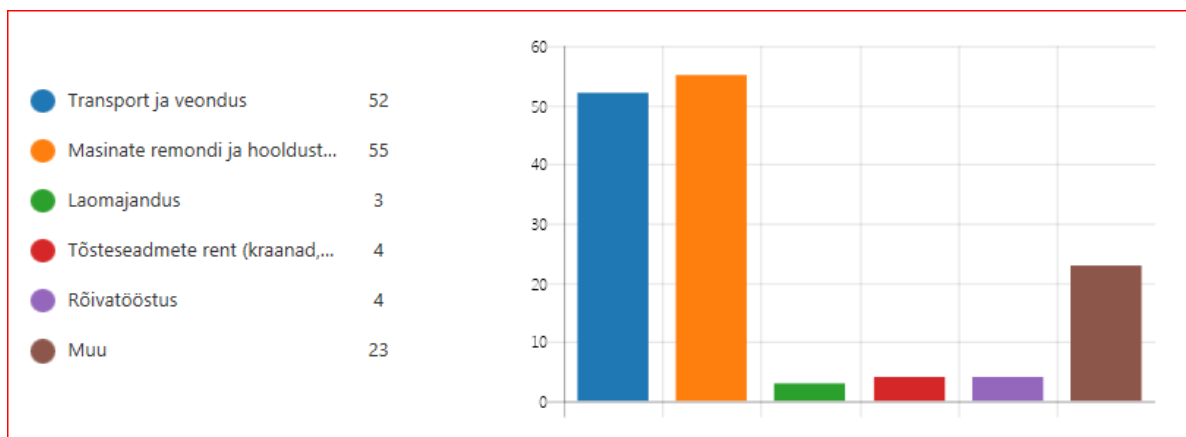
Kui võtta antud uurimuse puhul usaldusnivooks 95% ning veaprotsendiks 10%, siis usaldusväärse tulemuse saavutamiseks oleks vaja valimit suuruses 93. Selle uurimuse valimiks oli 123, ehk lausa 30 võrra rohkem, kui valimi suuruseks arvatatud tulemus. Lähtuvalt valimi suurusest võib antud küsitluse tulemusi pidada usaldusväärseks.

3.2 Valimi iseloomustus

Küsitluses osalesid ettevõtted kõikidest valimisse kaasatud tegevusvaldkondadest ning lisaks nendele vastasid mõned ettevõtted muudest valdkondadest nagu näiteks finants ja raamatupidamisteenused, hulgimüük, meelelahutus, arhitektuur, metsandus, tootmine ja ehitus, maa-alused laopinnad, vee-ettevõtlus ja tolliagentuur – kokku 23 ettevõtet.

Kõige rohkem vastati transpordi valdkonnas ning masinate remondi ja hooldusega tegelevatest ettevõtetest.

Vastajate seas oli ka selliseid ettevõtteid, mis tegutsevad mitmes valdkonnas.

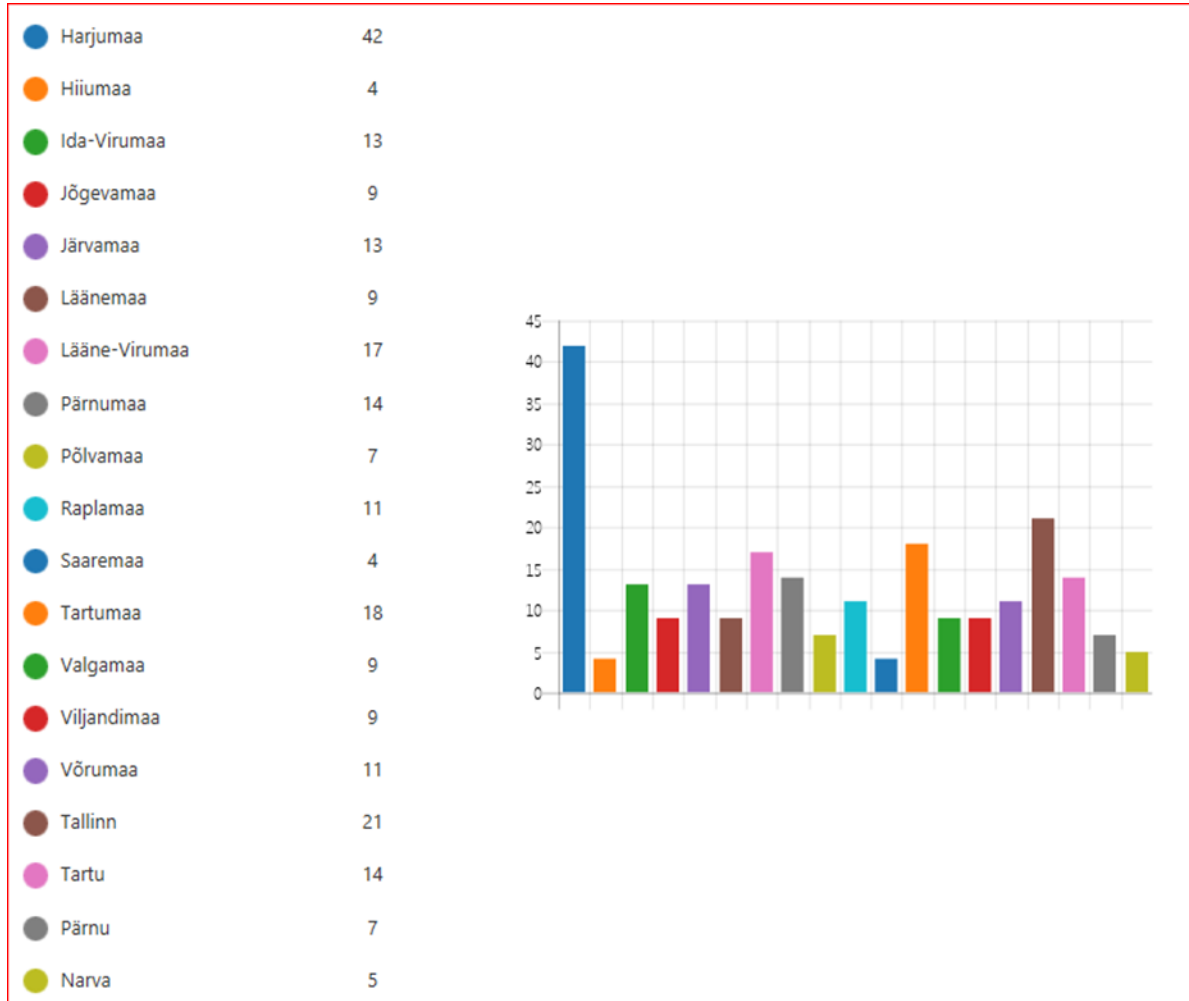

Joonis 5. Vastanud ettevõtete jaotus tegevusvaldkondade kaupa. Allikas: küsitluse tulemused.

Kuna Kaitsevägi ja Kaitseliit tegelevad laiapindse riigikaitsega, mis hõlmab kogu riigi territooriumit, huvitus ka käesolev uurimus kogu vabariigi kaasamisest ning vastuseid tuli eranditult igast Eestimaa maakonnast.

Neli suuremat linna, nagu Tallinn, Tartu, Pärnu ja Narva on eraldi välja toodud, kuid vastanute andmed kajastuvad ka maakonna üldvastajate andmetes.

Suurima vastajaskonnaga arusaadavatel põhjustel on Tallinn ja Harjumaa, kuna selles piirkonnas elab kõige rohkem inimesi ning tegutseb kõige enam ettevõtteid, eriti logistika ja masinate hoolduse ning remondi valdkondades, kui vaadelda tegevusvaldkonniti, keda uurimusse kaasati.

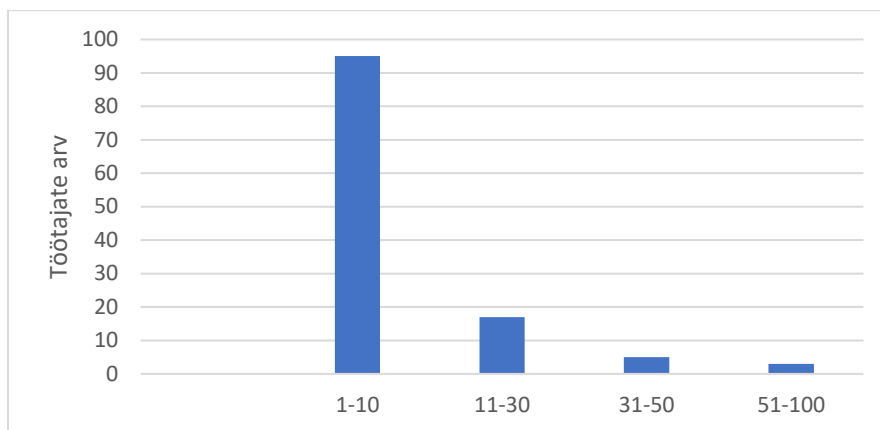
Joonis 6. Maakondade kaupa vastajate jagunemine. Allikas: küsitluse tulemused.

Ettevõtete suurus varieerus kõvasti. Vastataja seas oli nii ühe inimese firmasid kui ka kuni 80 töötajaga eraettevõtteid. Enamus siiski on väikeettevõtteid kuni 10 töötajaga. Kogu vastajaskonnast moodustas 77% alla 10 töötajaga ettevõtteid.

Selle küsitluse kontekstis suureettevõtteid, kus töötajaid oli rohkem kui 50, oli vaid 2,5%. Kõige suurema töötajate arvuga ettevõtte oli 80 inimesega. Järgmisena suuruselt teine ettevõtte oli 60 töötajaga. Sellele järgnesid juba 50-55 töötajaga paar ettevõtet.

Neid ettevõtteid, kus töötajate arv jäi 30 ja 50 vahele, osales küsitluses neli ettevõtet.

Üle kümne, kuid alla 30 töötajaga ettevõtteid osales küsitluses 14% vastajaskonnast, arvuliselt oli see 16 ettevõtet. Kolm vastajat jättis ettevõtte suuruse märkimata. Suuruste järgi jagunesid vastused järgmisel joonusel kujutatult:

Joonis 7. Ettevõtete suurus töötajate arvu järgi. Allikas: küsitluse tulemused.

3.3. Küsitlustulemused

Kui põhiandmed valimi kohta olid välja uuritud, läks küsitlus edasi juba spetsiifilisemate küsimustega. Kuna nagu eelpool iseloomustades Eesti Kaitseväge strukturi ja ülesehitust sai mainitud, et Eesti Kaitseväge põhineb reservarmeel, mis tähendab seda, et reservis olevad õppuse saanud isikud võidakse vajaduse korral teenistusse kutsuda. Seepärast tuntigi huvi, kas ettevõtte omanik või tegevjuht teab, kui paljud tema töötajatest on kaitseväekohuslased ehk reservväelased, keda võidakse kriisi- või sõjaolukorras sundmobiliseerida. Enamus ettevõtjaid on kursis sellega, kuid leidis ka neid, kes ei teadnud oma töötajate kaitseväekohustusest ning vastajate seas olid mõned sellisedki ettevõtted, kelle kollektiivis puuduvad vastava kohustusega töötajad.

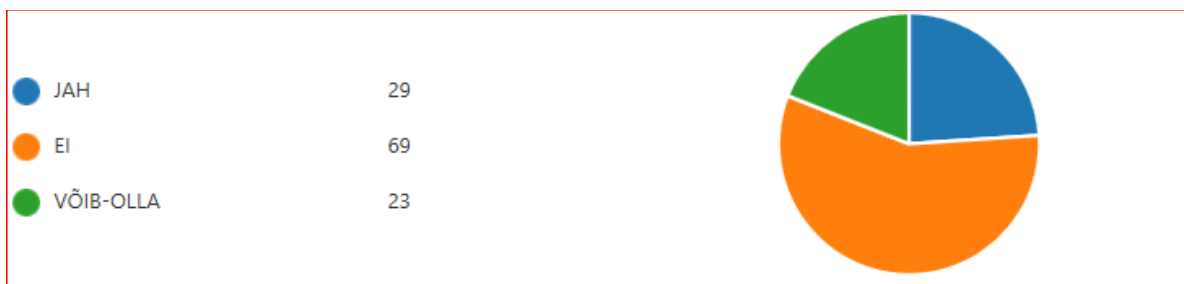
Arvuliselt 65 vastanut teadis, palju on ettevõttes kaitseväekohuslasi. See tegi 52% kogu vastustest. 54 vastanut ei teadnud seda ning 5 ettevõttes puudusid vastava kohustusega töötajad.

Täiendavalt paluti lisada neil ettevõtetel, kelle töötajaskonnas leidis kaitseväekohustusega inimesi, ka nende töötajate arv või osakaal kogu kollektiivist.

Kuna tegemist on enamasti väikeettevõtetega, siis on nendes firmades ka vaid 1-3 kaitseväekohuslast. Vastustes oli välja toodud mõne ettevõtte puhul lausa sooliselt, kui palju mehi ja naisi on kaitseväekohuslasi (näiteks oli ühes Lääne-Virumaal tegutsevas transpordi ja veonduse ettevõttes

kaitseväekohuslasteks märgitud 3 meest ja 1 naine). Leidus ka selliseid ettevõtteid, kus 80% töötajatest olid kaitseväekohuslased.

Kindlasti mõjutab ettevõtte tegevuse efektiivsust sund-mobilisatsiooni tõttu eemal olevate inimeste puudumine. Seepärast uuris küsitlus ka seda, kuidas suudab ettevõtte sellises olukorras tegutseda. Üle poolte vastajatest leidis, et ettevõtte ei suuda normaalselt oma tegevust jätkata, kui osa töötajates sund-mobiliseeritakse kriisi- või sõjaolukorras. Umbes neljandik vastanuist uskus, et suudavad normaalset tegevust jätkata ning 23 vastajat ei osanud öelda, kuidas see nende tegevust mõjutaks.

Joonis 8. Ettevõtte valmisolek tegevuse jätkamiseks sund-mobiliseeritud töötajateta. Allikas: küsitluse tulemused.

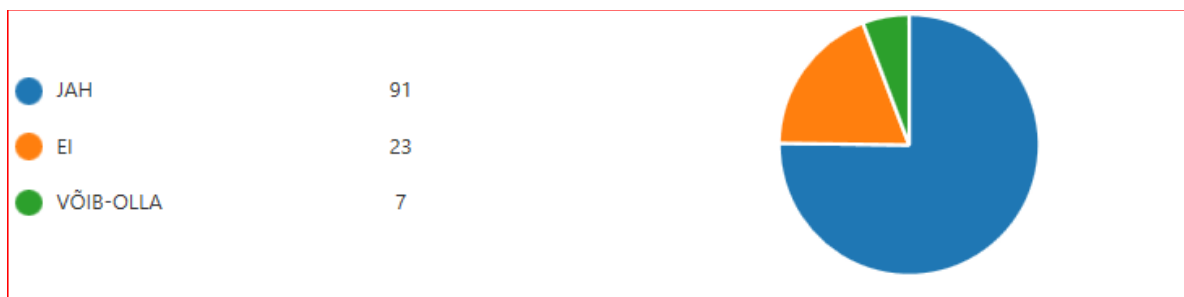
Kindlasti soovib Eesti Kaitseväge, et iga ettevõtte suudaks oma äritegevust häirimatult jätkata ka kriisiajal, vaatamata sellele, et mõned töötajad on sund-mobilisatsiooni tõttu kutsutud kaitsevärke. Seetõttu uuritigi ettevõtjatelt, kui suur hulk nende töötajaskonnast tohiks olla sund-mobiliseeritud, et nende äritegevus saaks normaalselt jätkata.

Jällegi, kuna tegemist on väikeettevõtetega, siis normaalse tegevuse jätkamiseks tohib töölt eemal olla 1-2 inimest. Suurematest ettevõtetest võib olla ka 5-10 inimest sund-mobiliseeritud. Samas leidis ka selliseid vastuseid, kus toodi selgituseks välja, et ettevõtte tegutseb niigi minimaalse töötajate arvuga ning keskmine vanus töötajatel on 52 eluaastat, seega pole nende ettevõttest kedagi sund-mobiliseerida. Mõnede ettevõtete tegevuse häirimatu jätkamine sõltub eelkõige sellest, millisel ametikohal isik, keda sund-mobiliseeritakse, töötab.

Ühe ettevõtte puhul, kus on vaid üks sõjaväekohuslasest töötaja, selgus, et... tsiteerides vastajat: "Sund-mobilisatsiooni alla kuulub juhatuse liige, ilma temata ei toimi lepingud, aruanded maksuametile jne." Paratamatult tekib sellises olukorras dilemma: kas täita oma kohustust riigi ees või tegeleda

ettevõtlusega, mis tagab sissetuleku ja millest sõltub ka alluvate elu kvaliteet. Selliseid olukordi tuleks vältida ning seadusandlus peaks lähtuma erandlikust lahendusest.

Isegi kui ettevõtte suudab eksisteerida ja tegutseda normaalselt edasi, kui keegi on töölt eemal oma sõjaväekohustuste tõttu, siis võib toodangu maht selle all siiski kannatada. Küsimusele “Kas ettevõtte tootmise/tegevuse maht väheneks töötajate sund-mobilisatsiooni tõttu?”, vastas 3/4 vastanutest jaatavalt.

Joonis 9. Sund-mobilisatsiooni mõju tootmis-/tegevusmahule. Allikas: küsitluse tulemus.

Järgnevalt uuriti, kas ettevõtte on valmis looma laovarusid riigikaitse ülesannete täitmiseks. Eitava vastuse andnud ettevõtjate peamiseks põhjuseks, miks nad varusid kaitseväge tarbeks luua ei saa, on enamasti ruumipuudus. Ettevõtjatel pole laopinda. Teine põhjus oli majanduslik – kas pole piisavalt ressursi (inim- ja finantskapitali) või majandustegevuse maht on liiga väike.

Jaatavalt vastanud ettevõtjad olid nõus varusid tekitama, kui need riigi poolt kompentseeritakse ja finantskulud kaetakse. Kuid olid ka sellised selgitused, mis olid tõesti patriootlikud. Kes oli valmis varusid looma põhjendades, et see oleks tema, kui ettevõtja, panus riigikaitse; kes leidis jällegi, et... tsiteerides vastajat: “Eesti riigi eest tuleb alati väljas olla ja kui meie külmikutega kaubikud saavad kriisi ajal kasuks tulla, siis tuleb osa neist riigi heaks tööle panna”. Vee-ettevõtja, kelle töötajaskonna keskmine vanus oli 52.aastat, kommenteeris järgmiselt: “Tegemist saab olla ettevõtte piirkonnas kasutatavate veevarudega, ei midagi muud”.

Seega saab järeldada, et nii mõnedki ettevõtjad on valmis oma panuse andma riigi kaitseks ka ilma kompensatsioonita. Kui aga finantseeritakse ja kulud kaetakse, on nende ettevõtjate hulk suurem, kes on nõus looma varusid riigikaitse ülesannete täitmiseks.

Huvitav tulemus tuli välja aga küsimusest: Kas ettevõtte vajaks täiendavat ressursi riigikaitse kasvanud vajaduste tagamiseks? Eelneva küsimuse vastuste põhjal oleks loogiline eeldada, et suurem osa vastaks jaatavalt, kuid tegelikult leidis enamus vastajatest, et neil pole lisaressurssi vaja.

Vastuste põhjal tuli välja, et 68% vajaks täiendavat ressursi selleks, et katta riigikaitse kasvanud vajadused ning luua selleks täiendavad laovarud.

Täiendavatest kommentaaridest sai kinnitust asjaolu, et ettevõtted vajavad eelkõige finantstoetust ja finantseerimist ning ka ostustööjõudu. Lisa-tööjõuga ollakse valmis laovarused tekitama kaitseväge tarbeks. Lisaks on paljudel ka ruumi puudus, seega kui oleks suuremad pinnad, suudaksid ka need ettevõtted luua ehk varusid kaitseväge tarbeks.

Oli ka selliseid ettevõtjaid, kes ei soovinud riigikaitse suurenenud vajaduste pealt kasumit teenida, vaid... taaskord tsiteerides vastajat: "Kulude osaliseks katteks, mitte lisatulu saamiseks. Vahendeid, et soetada kütus, elektrit. Inimressi vajadusel kindlasti teatavat tasu, võib-olla hoopis maksusoodustust." Leidus ka nii entusiastlikke ettevõtjaid, kes seisavad alati "Eesti eest" ning kes vajaminevate ressursside all pidas silmas, et saaks oma töötajatele varuda vastava varustuse, mida oleks neil vaja, mis mahub kotti; riided, ellujäämisvarustus jne. (siia alla ei kuulu relvastus) vajalikud asjad, mida vajavad inimesed kes seisavad "Eesti Eest".

Vastajate hulgas tõdeti ka fakti, et eelkõige peab olema soov toetada ja aidata, küll siis ka vahendid leitakse: "Kui kuidagi on võimalik aidata siis saab alati selleks ka võimalused luua. Küsimus on pigem ikkagi tahtes".

Kui suuri varusid oleks aga Eesti eraettevõtjad valmis looma? Selle küsimuse all mõeldi just osakaalu ettevõtte tegevusmahust. Need ettevõtted, kes olid valmis looma varud, märkisid oma vastuses ära suurusjärgu 5-25%. Leidus lausa mitmeid ettevõtteid, kes on valmis looma kuni 50% laovarud võrreldes oma praeguse tegevusmahuga ning üks ettevõtja vastas: "vajadusel saaksime 70% toodangust suunata riigikaitse vajaduste rahuldamiseks".

Kõige väiksem maht, mida antud vastuses märgiti, oli 0,5% ettevõtte tegevusmahust ning kõige suurem maht oli 70%. Selleks, et saada teada kõige optimaalsem keskmine laovalu suurus, jäeti valemist välja kõige väiksem ja kõige suurem protsent. Ülejäänud mahud liideti kokku ning jagati vastuste arvuga.

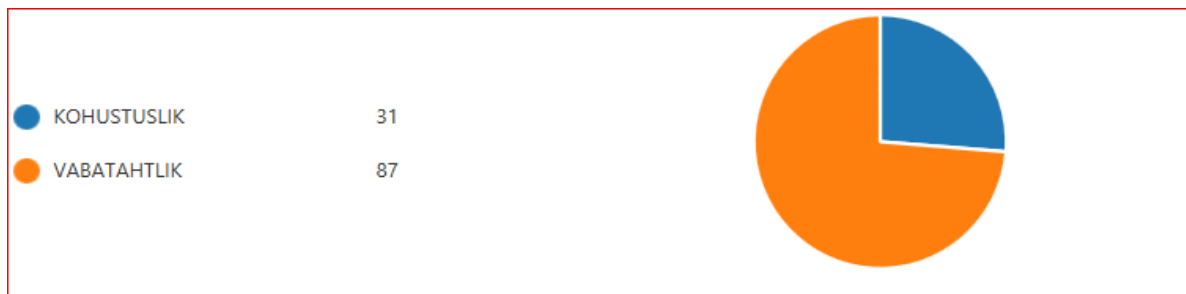
Tulemuseks oli 6,86%. Seega võiks siiski arvestada, et eraettevõtted on valmis vähemalt 5-10% varusid oma toodangumahust looma kaitseväge suurenenud vajaduste katteks.

Kui vabatahtlikult ja oma kuludega ollakse ka valmis looma väiksemaid varusid riigikaitse tarbeks, siis lepinguliselt ning kaetud kuludega saavad varud olla kordades suuremad. Näiteks ühe transpordi ja veendusega tegeleva ettevõtte esindaja vastuseks oli: “Kas me räägime tasustatud või tasustamata tegevusest? Kui tasustamata siis ilmselt 20-30% Kui tasustatud siis tööajast kuni 100%, klient on klient”.

Eesti Vabariigis on sundkoormiste määramine seadusega reguleeritud. Ühtegi ettevõtet pole eesmärk sundkoormata üle nende võimete. Seetõttu tunti küsitluses huvi, kas ettevõtte on juba sundkoormisega koormatud. Vaid 10 vastanud ettevõtet omab juba praegusel hetkel mõnda sundkoormist. Vaatamata sellele, et mõnedel firmadel juba on riigi poolt seatud koormised, on nad valmis ja suutelised täitma ka lisakoormisi riigikaitse vajadusi silmas pidades. Nendel ettevõtetel paluti kommenteerida täiendavalt lisasundkoormiste võtmist. Ettevõtete vastused olid ülimalt positiivset laadi ning partiootlikud:

- “Kodumaa kaitseks tuleb tööd ümber organiseerida”
- “Riigikaitse huvides ikka aitaks”
- “Rahva heaolu nimel”
- „Ei ole sundkoormist, aga kui vaja siis aitame“
- „Alati oleme valmis aitama.“
- „Oleksime valmis kui see osutub võimalikuks.“
- “Oma riiki tuleb alati aidata. Vastaja näol on tegemist oma kodumaa suure patrioodiga”.

Küsitluses tunti huvi ka selle vastu, mida ettevõtted arvavad, kas erasektoril tuleks riiki toetada riigikaitse ülesannete täitmisel ning kas see peaks olema vabatahtlik või kohustuslik. Oma vastustes leidsid ligi pooled vastanutest, et eraettevõtted peaksid riiki toetama. Kuid kas see peaks olema vabatahtlik või kohustuslik, siis kolmveerand vastustes viitas sellele, et toetamine peaks olema vabatahtlik.

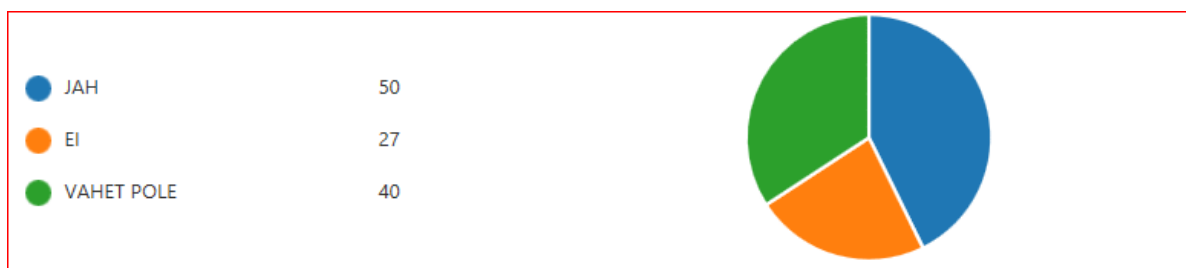

Joonis 11. Riigikaitse toetuse vabatahtlikkus. Allikas: küsitluse tulemused.

Põhjendused, miks tuleb toetada, olid erinevad. Anti ka kommentaare nende vastanute poolt, kes leidsid, et toetamine pole vajalik. Kommentaaridest ja tähelepanekutest annab põhjalikuma ülevaate lisa 2.

Varasematele sundkoormistele tuginedes oletas Kaitseliit, et ettevõtted toetavad meelsamini oma piirkonnas tegutsevaid riigikaitse ülesandeid täitvaid üksusi, siis sellest lähtuvalt uuriti sama küsimust ka antud uurimusega.

Kuigi paljud ettevõtted eelistasid oma tegevuspiirkonna toetamist, siis üle poole vastanutest leidis, et ei pea ilmtingimata oma äritegevuspiirkonnas tegutsevaid üksusi toetama.

Joonis 12. Oma tegevuspiirkonna toetamine. Allikas: küsitluse tulemused.

Küsitluse lõpetuseks anti võimalus vastajatele vabalt kommenteerida kõneall olevat teemat. Saadud vastused olid üldjoontes positiivsed ning tundub, et erasektoris tegutsevad ettevõtted leiavad, et tsiviil- ja militaarvaldkonna vaheline koostöö on oluline ning riigikaitsete ülesannete täitmiseks on suur hulk ettevõtteid valmis oma toetust jagama.

Siinkohal lisab töö autor mõned kommentaarid ja soovitusel, mida erasektoris tegutsevad ettevõtjad edastasid:

- „Soovi või vajaduse korral olen nõus toetama oma tegevuspiirkonnas riigikaitsega tegelevaid üksusi.“

- „Peaks kaardistama kõik ettevõtted, mida keegi saaks pakkuda-teha sõjaolukorras. Mis masinad-seadmed ja kus täpselt kellelgi on, et neid kasutada kui vaja.“
- „Olen seisukohal, et meil puudub hetkel valmidus sellistes olukordades toimimiseks. Need vajaksid eelnevat läbimängimist.“
- „Kriisi olukord on määrav. Üldjuhul kõik maksumaksjad toetavad.“
- „Mina kommenteerin nii, et meie ``Eesti Riigi`` eest peaks seisma iga inimene. Meie anname oma panuse sellesse kindlasti.“
- „Kaitseväge võiks rohkem huvitatud olla koostöös era sektoriga.“
- „Täna põhjendamata raha kulutus tuleks lõpetada. Lisaks korupsioon mis toimub kaitseväge raha kasutamisega pole kuidagi õigustatud.“
- „Reaalse sõjalise olukorra puhul on ettevõtte valmis tegelema. Kuid igaastased õppused ja muud tegevused tava ajal ja nende toetamine on koormaks ettevõttele. Tava ajal peaks ettevõtte tegelema töö tegemisega, et reaalse sõjaolukorra puhul oleks vahendeid, millega aidata riiki kaitsta.“
- „Kõik saavad panustada ja ka teevad seda, kui vaja on. Edu ja jõudu teile!“

Kõikidest nendest eraettevõtjate vastust võib kokkuvõtvalt öelda, et vähemalt pooled tööandjad (53% vastanutest) on kursis oma töötajate sõjaväekohustuse täitmisest ning nad on mõelnud sellele, kuidas äritegevust jätkata ka sund-mobilisatsiooni tõttu töölt eemalolevate töötajateta, kuid paraku toob selline sund-olukord kaasa tootmismahu languse. 75% vastanutest nentis, et nende tootmis- või tegevusmaht väheneb. Vaatamata vähenevale tootmismahule on 35% ettevõtteid valmis looma varusid ning hoidma neid oma valdustes.

Praegusel hetkel on Eesti eraettevõtted minimaalselt sundkoormistega koormatud. Vaid 8% vastanutest omas kehtivat sundkoormist, kuid sellele vaatamata on mõned ettevõtted veel valmis vastavalt oma võimalustele täitma ka lisakoormisi, kui selleks peaks vajadus tekkima.

Tegelikult eraettevõtjad ei ole huvitatud mingilgi tingimusel sundkoormistest. Pigem eelistatakse vabatahtlikku toetamise võimalust, kui kohustuslikku sundkoormist. Teisalt tuleb tõdeda ka seda, et nii mõnigi ettevõtja ei teadnudki, mida tähendab sundkoormis. Ja õigus oli kindlasti neil vastajatel, kes küll eelistasid vabatahtlikku toetamist, kuid leidsid, et kohustuslik toetamine tooks kaasa suurema kasu ning tulemus oleks efektiivsem.

3.4 Põhjuse-tagajärg seosed

Põhjuse ja tagajärg on mõisted, mis iseloomustavad mõne nähtuse omavahelist seost protsessis, millest ühe nähtuse toimumisel tekib teine nähtu. Põhjuste ja tagajärgede kaudu seotud sündmuste rida nimetatakse põhjuslikuks ahelaks, mis on ruumis ja ajas pidev, ilma alguse ja lõputa. [34]

Samamoodi on seosed ka erinevate küsimuste vastustes. Järgnevalt uuribki töö autor erinevate vastuse vahelisi seoseid ning püüab seostele selgitused leida ettevõtte demograafiliste näitajatega.

Vaatluse alla võetakse ettevõtete suurus ning sellest tingitud erinevate vastuste seosed. Valdkond, milles ettevõtte tegutseb, jääb esmalt kõrgema tähelepanuta, kuna tõenäoliselt ongi antud uuringu vastused eelkõige tingitud **ettevõtte suurusest** ning sellest tulenevatest võimalustest. Näiteks ettevõtted, kust töötas alla kümne inimese ning just nende ettevõtete osakaal oli vastustes tugevas ülekaalus, ei saa normaalselt tegevust jätkata, kui nende töötajad on sundmobilisatsiooni tõttu töölt eemal. Kuigi ettevõtjad teadsid, paljud olid kaitseväekohuslased, ei saa nad lubada endale hulgaliselt selliseid inimesi, kes kohustuslikus korras peavad töölt eemal olema. Ka mõjutab väikeettevõtjate tegevusmahtu sundmobilisatsiooni tõttu eemal olevate inimeste puudumine ning seetõttu ei saa need ettevõtted panustada kaitseväge riigikaitse ülesannete täitmise tõttu suurenenud vajaduste rahuldamiseks. Üllatuslikult oli peamiseks põhjuseks toodud laopindade puudumine või nende väiksus, kus poleks ruumi ekstra varusid hoida. Üksiti leidsid väikese ettevõtte esindajad, et kaitseväge toetamine peaks olema vabatahtlik ning kohustuslikku sundkoormist nemad ei poolda. Vähene osa väikeettevõtete esindajate vastustest olid suutelised looma varusid kaitseväge tarbeks ning leidsid ka, et aitamine võiks olla kohustuslik.

Samas kui üle 10 töötajaga ettevõtete esindajad vastasid kõik kas jaatavalt või kõhklevalt (vastuse valikust „võib-olla“) küsimusele, kas ettevõtte saaks sund-mobilisatsiooni tõttu eemal olevate inimesteta jätkata. Seega suuremate ettevõtete tegevuse jätkamist kaitseväekohuslaste töölt puudumine ei mõjuta. Samas täheldasid ka kõik ettevõtjad, et tegevus- või tootmismahud väheneks puuduvate inimesteta. Suuremate ettevõtete peamiseks vajaduseks varude loomiseks riigikaitse ülesannete täitmise tarbeks, oli finants. Enamus ettevõtetest soovis saada kohe rahalist toetust ning seejärel oleksid valmis varude loomiseks. Need ettevõtted, kes finantstoetust ei vajanud, olid valmis looma kuni 20% ulatuses oma tegevus- või tootmismahust varusid. Ka leidsid eranditult kõik ettevõtted, et kaitseväge toetamine on vajalik ning see peaks olema vabatahtlik.

Seega kõige enam mõjutab ettevõtte suurus seda, kas ollakse valmis kaitseväge toetama või mitte. Tegevusvaldkonniti mingit erinevust välja tuua ei saa ning ka erinevates piirkondades tegutsevad ettevõtted ei eristu oma vastustega teistest. Vaid suurus mõjutab valmisolekut ning toetuste vajadust varude loomiseks.

Eraldi uuriti siiski **Ida-Virumaal tegutsevate ettevõtete** vastuseid, uskudes, et sealt tuleb erinevus võrreldes ülejäänud Eestimaaga. Töö autor oletas, et Narvas tegutsevad ettevõtted omavad suuremat motivatsiooni riigikaitsele toetuse andmiseks, siis tegelikkuses tuli välja, et sealsed ettevõtted vastupidi pole üldse huvitatud toetamisest. Ei omanud tähtsust ei tegevusvaldkond ega ettevõtte suurus. Ilmselt on põhjuseks piirkonna madalam elatustase võrreldes ülejäänud maakondadega, sest eranditult kõik vastanud ettevõtjad vajasisid rahalist toetust, kui kohustuslikus korras peaksid varusid looma hakkama kaitseväge tarbeks.

Omakorda erineva vaatluse alla võttis töö autor vastajate eelistuse **toetada oma tegevuspiirkonnas** tegutsevaid riigikaitsega tegelevaid üksusi. Suur osakaal oli Lõuna- ja Kesk-Eesti piirkonnast pärit ettevõtjate vastused. Need ettevõtted, kes vastasid, et neile pole vahet, millist piirkonda toetada, olid peamiselt pärit Tallinnast ja Harjumaalt ning nii Ida- kui Lääne-Virumaalt. Oletuslikult võib selle põhjuseks arvata suurema eesti rahvuses elanikkonna, kuna nad on ehk patriootlikumad ja truamad oma kodukohale. Samas on just Tallinnasse ja Harjumaale väga palju koondunud mujalt Eestimaal piirkondadest inimesi, kes võivad tegutseda ettevõtluses ning seetõttu pole nende seas ka suuri kodupiirkonna pooldajaid.

Need ettevõtted, kes leidsid, et toetus peab olema **kohustuslik**, ei erinenud teistest ei suuruse, tegevusvaldkonna ega -piirkonna poolest. Neid eristas mõtlemine ja arusaam riigikaitse kohustusest. Selgitustes andsid need vastajad teada, et kohustuslikus korras oleks toetus efektiivsem; teenistus ja teenuste osutamine peaks olema kohustuslik, kuid materjalne toetus vabatahtlik. Pigem oli tunda nende patriotismi, sest nii mõnigi vastaja leidis, et kohustuslik toetus kasvataks patriotismi ning ilma oma riigita poleks ka nende ettevõtet, seega toetamine on kohustuslik. Nende seas, kes vastasid, et toetamine peaks olema vabatahtlik, õhkus negatiivset hoiakut Kaitseväge ja Kaitsejõudu ning üldiselt riigi tegevuse vastu. Kõik täiendavad kommentaarid olid kritiseerivad. Kõik need ettevõtjad, kes vastasid eitavalt küsimusele, kas erasektoris tegutsevad ettevõtted peaksid kaitseväge riigikaitse eesmärgil toetama, leidsid ka seda, et toetamine peaks olema vabatahtlik. Siit võiks tõmmata

paralleeli sellega, et kui tegevus on vabatahtlik, siis seda ei tehta, kuna nii mõnigi vastaja leidis, et inimesi ei saa sundida.

3.5 Võrdlusanalüüs avaliku arvamuste uuringuga

Turu-uuringute AS viis läbi viimati oktoobris 2018.a Kaitseministeeriumi tellimusel riigikaitseteemalise avaliku arvamuse uuringu. Selle käigus küsitleti 1215 Eesti elanikku vanuses alates 15 eluaastast, et teada saada elanike üldisi hoiakuid Eesti riigiga seotud küsimustes, s.h ka riigikaitseesse puutuvates küsimustes.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada välja, milline on:

- üldised hinnangud elule Eestis ning uhkus ja heameel Eestis elamise üle;
- riiklike institutsioonide (sh. Kaitseväge ja Kaitseliidu) usaldusväärsus;
- hinnangud Eestit ning maailma ähvardavatele julgeolekuriskidele;
- hinnangud Eesti kaitsevõimekusele;
- inimeste kaitsetahe ning käitumine võimalike Eestit ähvardavate ohtude korral;
- suhtumine NATO-sse ja selle rolli Eesti julgeoleku tagamisel;
- suhtumine NATO liitlaste üksuste Eestis viibimisele ning arvamused liitlasvägede sõduritest;
- suhtumine Eesti riigikaitse ülesehitusse, sh. meeste kohustuslikku ning naiste vabatahtlikku ajateenistusse;
- suhtumine Kaitseliitu ning arusaamad Kaitseliidu ülesannetest;
- arvamused Eesti osalemise kohta rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel ja rahvusvahelisest riigikaitse alastest koostööst;
- suhtumine riigikaitseõpetusse koolides;
- arusaamad veteranipoliitikast. [35]

Kuna Turu-uuringute AS poolt läbi viidud küsitlus toimus tsiviilisikute hulgas ning eraettevõtjad on ka tsiviilisikud, siis võiks paralleele nende kahe uuringu vahel leida küll. Avaliku arvamuse uuringus vaatluse all olevatest küsimustest saab käesoleva uurimistöega võrrelda valdkondi, nagu hinnang Eesti kaitsevõimekusele, inimeste kaitsetahe ning käitumine võimalike ohtude korral, aga ka suhtumine Eesti riigikaitse ülesehitusse.

Avaliku arvamuse ja riigikaitse uuringust selgus, et oma võimete ja oskuste kohaselt oleks valmis kaitsetegevuses osalema 60% elanikkonnast: 65% eestlastest ja 48% venekeelsetest vastajatest (venekeelsetest Eesti kodanikest 57%). [35]

Kuna eraisikute valmisolek kaitsetegevuses osalemiseks on võrdlemisi kõrge, on hea tõdeda ka eraettevõtjate valmisolekut toetama kaitsetegevust ehk riigikaitse ülesannete täitmist. Käesoleva uurimistöö tulemusena selgus, et 68% eraettevõtjaid on valmis toetama riigikaitse ülesannete täitmist luues vastavalt vajadustele varud. Kuna varude loomine tingib ka teatud finantsinvesteeringuid ettevõtja poolt, siis oma kommentaarides andsid ettevõtjad teada, et kui varud kompenseeritakse, on nemadki valmis vastavad varud oma lattu looma.

Kui eraisikuna on valmis kaitsetegevuses osalema 60% elanikkonnast ning eraettevõtjatena on valmis kaitsetegevust toetama 68% valitud valdkondade firmasid, siis ettevõtjatena on tsiviilisikud valmis veidi rohkem panustama. Ilmselt on ettevõtjana ka suuremad võimalused selleks.

Noormeeste ajateenistuse suhtes on Eesti elanikud läbi kogu monitooringuperioodi olnud väga soosivalt meelestatud. Ka käesolevas Turu-uuringute AS-i küsitluses peab ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks vajalikuks 92 protsenti, sh 62% peab seda kindlasti vajalikuks. [35]

Kuigi konkreetse uurimistöö küsitluses ei küsitud vastajate arvamust kohustuslikku ajateenistusse, siis vastajate kommentaaridest tuli välja, et noormeeste kohustuslikku ajateenistust toetavad mitmed ettevõtjad. Seda toetatakse isegi rohkem, kui aeg-ajalt korraldatavaid õppuseid nagu “Kevadtorm” või “Siil”. Vastavasisulisi kommentaare tuli nii mõneltki vastajalt. Tsiteerides: “Ettevõtjale peaks see (loe: toetamine) olema kindlasti vabatahtlik, aga noored mehed peaks sõjaväes käima kohustuslikus korras”, “Kohustuslik peaks olema teenistus ja vabatahtlik materiaalsete ja füüsiliste panuste rakendus” või näiteks “kõik poisid peaksid ikka teadma mis asi on sõjavägi jne”.

Avaliku arvamuse uuringust lähtus, et riigikaitseõpetuse õpetamisele avalikkuse poolt avaldatavat toetust võib võrrelda noormeeste kohustusliku ajateenistuse vajalikuks pidamisega – see kogub väga kõrge ja stabiilse poolehoidu läbi kõikide küsitluste. Seda, et kõigis keskharidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust, leiab kindlasti või arvatavasti 84 protsenti küsitletutest. Toetus riigikaitseõpetusele on suur nii eesti- kui ka venekeelsete vastajate hulgas. [35]

Peale küsitluse vastuste analüüsimist ja avaliku uurimusega võrdlemist saab autor väita, et vastupidiselt püstitatud hüpoteesile nii inimesed kui ka ettevõtjad on valmis vabatahtlikult panustama riigikaitse ülesannete täitmisele, kuid ei ole väga huvitatud kohustuste saamisest. Teisestküljest jällegi väga suur osa vastajaid leidis, et just kohustuslikus korras on võimalik saavutada paremat efekti ning loodetavasti tõstab sundkoormiste määramine inimeste ja ettevõtjate patriotismi.

Aga see väide, et ettevõtte vara loovutatakse sundkoormiste tõttu kergemini, kui isikliku vara, peab paika. Ettevõtjate tulemus oli mõnevõrra kõrgem, kui tsiviiliskute seas läbiviidud uurimus näitas. Isikliku varaga seonduvad emotsionaalsed sidemed ning ka materjaalne väärtus on eraisikule kõrgem, kui ettevõtjale. Seega võiks sundkoormisi määrares pingsalt mõelda ja kaaluda teisi alternatiive, enne kui eraisiku vara sundkoormata. Eelkõige puudutab see kinnisvara (maja ja maa).

3.6 Kriteeriumid sundkoormiste määramiseks

Kogu uuringust lähtuvalt on vastavalt saadud vastustest formuleeritud järgmised kriteeriumid eraettevõtete kaasamiseks riigikaitse ülesannete täitmisel ning sellest lähtuvalt sundkoormiste määramiseks:

1. Eraettevõtete sundkoormise määramisel võtta arvesse juba olemasolevaid koormisi. Määrata üks sundkoormis ettevõtte kohta, kuna mitme koormise kandmine käib erafirmadele üle jõu.
2. Sundkoormist määrares anda ettevõttele võimalus valida piirkonda, kus tegutsevaid riigikaitse ülesandeid täitvaid üksusi toetatakse. Oma valiku peab ettevõtte kinnitama ettenähtud aja jooksul kirjalikult, et riigil oleks ülevaade toetatud piirkondadest ning saaks planeerida kogu laiapindse riigikaitse toetuste katmist.
3. Olenevalt ettevõtte tootmismahust tohib riigikaitse ülesannete täitmisest tingitud suurenenud vajaduste katteks sundkoormata ettevõtet kuni 10% ulatuses ettevõtte kogu tootmis- või tegevusmahust. Määrata ette minimum-maht. Ettevõtte, kellel on võimalus ja soov toetada riigikaitset suuremal määral, kui sundkoormisega ette nähtud, saab seda teha vabatahtlikult ja omal initsiatiivil.
4. Katta ettevõtte kulutused seoses suurenenud vajadustega riigikaitse ülesannete katteks tekitatud laovarude osas.

5. Riigikaitseliste ülesannete täitmiseks moodustatud lao- või tegevusvarude loomiseks tehtud kulutused taotleb ettevõtja kirjaliku avaldusega, tuues taotluses välja tõendatud soetus- ja hoidmiskulud.
6. Suunata tööhõiveametis arvel olevaid isikuid ettevõtetesse abitöödele lähtuvalt ettevõtte kirjalikust avaldusest täitmaks riigikaitseliste ülesannete täitmiseks suurenenud vajaduste katteks.
7. Kohustuslikus korras lisatööjõuna tööle suunatud tööhõiveametis arvel olevatele inimestele maksta miinimum päevapalka iga töötatud päeva eest. Lisaks katta ka töötaja transpordikulutused seoses määratud ettevõttesse tööle minekuks.
8. Ettevõtetele, kes on suutelised looma täiendavaid varusid, kuid kellel puuduvad ruumid varude hoidmiseks, eraldatakse rendipind laomajandusega tegelevas ettevõttes, kellele on määratud vastav sundkoormis.
9. Sundkoormiste määramisel võtta arvesse ettevõtte suurust. Alla 10 töötajaga ettevõttele määrata sundkoormis vaid äärmuslikul juhul.
10. Kõik sundkoormistega seonduvad kulud taotletakse ja arvestatakse välja etteulatuvalt, et kriisi- ja/või sõjaajaks, kuid tekib vajadus lisa-varude ning ressursside kasutamiseks, on kulutused juba kaetud.

Kõik eelpool välja toodud formuleeritud kriteeriumid on vormistatud dokumendiks vastavalt Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja järgi ning esitatud käesoleva uurimistöös lisas (vt. lisa 4).

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö valmis koostöös Kaitseliiduga, kellel oli vajadus välja selgitada erasektori valmisolek toetamaks riigikaitse ülesannete täitmisega tegelevaid üksusi. Selleks koostati elektrooniline küsitlus, mis viidi läbi peamistes valdkondades, kust Kaitseliidul oleks kõige enam toetusi vaja.

Magistritöö koosnes kolmest osast. Esimene osa oli teooriat tutvustav ning kajastas tsiviil- ja militaarsuhete teooriaid; viis lugeja kurssi mõnede Eesti riigikaitset reguleerivate seadustega ning kajastas tsiviil-militaarsuhteid ja -koostöövõimalusi. Töö teine osa oli meetodika. Selles kirjeldati kasutatud meetodikaid ning põhjendusi, miks valiti üks või teine meetod töö sooritamiseks ning kuidas need meetodid aitasid kaasa küsitluse tulemuste analüüsimisele. Kolmandas osas võeti tulemused kokku ning analüüsiti saadud vastuseid.

Küsitlus edastati ettevõtete tegevjuhtidele ja omanikele e-maili teel ning vastuseid koguti 10-päevase perioodi jooksul. Küsitlusele vastamises osaleti aktiivselt ning saadi palju positiivset tagasisidet. Paraku leidis ka negatiivseid kommentaare, aga kokkuvõtvalt võib siiski öelda, et ettevõtjad ja eraisikud on teadlikud riigikaitse vajadusest ning teema aktuaalsus kasvab pidevalt. See tõdemus seldus ka Turu-uuringute AS poolt läbiviidud avalikust arvamuse-uuringust.

Tulemuste analüüsis selgus, et üle poolte huvipakkuvates valdkondades tegutsevatest ettevõtetest on valmis oma panuse ja toetuse andma riigi kaitseks. Ettevõtete omanikud on teadlikud oma töötajate kaitsevääkohustusest ning oskavad vähemalt osaliselt planeerida ettevõtte normaalset tegevuse jätkamist ka siis, kuid sund-mobilisatsiooni tõttu mõned töötajad on töölt eemal. Samuti on ettevõtjad arvestanud oma ressursside vajadusega ning oskavad arvestada, milliseid lisa-ressursse või toetusi nad vajaksid, et toime tulla lisavarude loomisega. Uuringu tulemusena formuleeriti kriteeriumid, mida võiks arvesse võtta sundkoormiste määramisel eraettevõtetele.

Inimestele läheb aina enam ja enam korda, millega tegeleb Eesti Kaitseväge ning Kaitseliit. Nii eraettevõtjad kui tsiviilkodanikud leiavad, et kohustuslik ajateenistus peaks olema, kuid hilisem õppustel osalemine ning ka muul moel Kaitseväge ja Kaitseliidu toetamine võiks olla vabatahtlik. Kui on soov ja tahe kodumaa kaitstes osaleda, leitakse selleks ka võimalused ja vahendid.

SUMMARY

Opportunities for Privat Sector Involvement in National Defense Tasks

Kerstina Veevo

We live in peace and we hope that will remain so forever, then unfortunately no country is protected from an enemy attack. It is the responsibility of the state to protect its citizens and to maintain its sovereignty. Therefore the Ministry of Defense has a duty to be ready for action during the war. A similar special response capability exists for the Defense of Force and other national defense units and authorities in case of natural disasters and/or other emergency situations.

National defense is an issue that should not leave cold any citizen or a person in any country. The effectiveness of national defense depends on the well-being and security of all. If we take into account Estonian's history and geographical position, we must make a strong contribution to protect our country. Statements of the eastern neighbor of Estonia puts national defence under the pressure and therefore this issue is very topical. Although, the eastern border of Estonia is also the eastern border of NATO and therefore it needs attention and protection.

The resources of the defense forces are scarce in both situations: war and crisis. As a result there is a need to find out whether and how and in what conditions it is possible to involve private companies and their resources to perform national defense tasks.

The purpose of this research is to find out which areas of private sector resources can be involved in national defense tasks. A similar study has been carried out at the level of local governments and a public survey of civilians is carried out annually at the request of the Ministry of Defense to find out people's assessment of Estonia's defense capability and security and generally the life in Estonia, but this has not been done among companies operating on the private sector.

The first part of this Master's Thesis introduces theories of civil and military relations; leads the reader to familiarize himself with some of the laws of Estonian national defense and reflects civil-military relations and co-operation opportunities.

The second chapter of the thesis introduces the chosen methodology and explains the choice; brings out the effectiveness of the methodology and the possibilities for data collection. It explains also the way in

which way the data is collected and analyzed and how results are reported. As a methodology, a qualitative survey, i.e a questionnaire, was distributed to companies in the field of researched with a request to respond and participate in the study. Descriptive statistics and a correlative methodology were used to reflect the data collected, showing the links in the answers to the questions.

The final part of the work analyzes the results and outlines the criterias based on the results that determine the burden on private companies according to the needs of national defense tasks and the opportunities of the private sector.

The research will benefit the Estonian defence forces and the Defense League, for whom the results of the survey will assist in resource planning when the defined criteria for imposing forced burdend are applied. The results of the work can be used to show how much the private sector is willing to support national defence tasks. And of course, all civilians who are patriotic and interested in this area and who are interested and concerned about the protection of the Estonina state will benefit.

KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

1. M. Maigre. (2008) Tsiviil-militaarsuhete teooriatest. Tallinn: Rahvusvaheline Kaitseuringute keskus.
2. M.T.Owens. (2017) Civil–Military Relations. Oxford Research Encyclopedia of International Studies
3. A. Jokes. (2011) Civil-Military cooperation (CIMIC) as a relevant Element of Military Activities in Today’s Security Environment. U.S. Army War Collage. Pennsylvania, Carlisle.
4. M. Vincent Hayes(ed). (1973) Is the Military Taking Over? New Priorities: a Magazine for Activists. London: Gordon and Breach, Science Publishers, Ltd.
5. William T.R. Fox. (1961) Representativeness and Efficiency: Dual Problem of Civil-Military Relations. Political Science Quarterly 76 (3).
6. M. Janowitz. (1960) The Professional Soldier: A Social and Political Portrait. Glenco. Illinois.
7. G.Voelz. (2014) Is Military Science „Scientific“? – Analysis. Eurasia Review
8. H.Lill. (2018) EV 100 raamatusari. Eesti riigikaitse. Tallinn. Riigikantselei ja AS Eesti Meedia, Post Factum.
9. Kaitseministeeriumi koduleht. <http://www.kaitseministeerium.ee>
10. Sõjalise kaitse strateegilise kava kehtestamine. – Riigi Teataja, RT I 2005, 5,17.
11. Siseministeerium. Hädaolukorra seaduse käsiraamat. Tallinn. 2017
12. Shields, Patricia, (2015) "Civil Military Relations" in Encyclopedia of Public Administration and Public Policy, Third edition Taylor and Francis DOI: 10.1081/E-EPAP3-120052814
13. Eesti NATO ühingu koduleht. <https://www.eata.ee/nato/eesti-natos/>
14. R. Piir. USA ei suuda sõja simulatsioonides mitte kuidagi Balti riike Venemaa eest kaitsta. - *Postimees*, 08.september.2018.

15. L.Kunnas. (2008) Takerdunud rünnak. Eesti riigikaitse võtmeprobleemid ja lahendused. Tallinn. Eesti Päevalehe AS.
16. Hädaolukorra seadus (lühend - HOS). – Riigi Teataja, RT I, 22.05.2018, 5.
17. Riigikaitseliste sundkoormiste seadus. – Riigi Teataja, RT I, 1995, 25, 352.
18. Peter D. Feaver. (2003) Armed Servants: Agency, Oversight, and Civil-Military Relations. Cambridge. Harvard University Press.
19. 27. M. Mägi. Tsiviil-militaarkoostöö. - *Ajakiri Kaitse kodu*, 2017, 3, 16-21.
20. NATO-AAP-06 – NATO glossary of terms and definitions (English and French) / Engineering360. 25.01.2017
21. O.Kund. Eesti teeb varuplaani masinate mobilisatsiooniks. – *Postimees*, 11.veebruar.2019.
22. T.Jaakson. Esimesed puudega inimesed võivad juba sel aastal ajateenistusse saada. - *Postimees* 10.veebruar.2019.
23. E.Matsaulu. Sõjaks valmistumine: ministeerium ostab eramaid ja kodusid kokku. - *Äripäev* 08.09.2019.
24. P. Ghauri; K.Gronhaug. (2004) Äriuringute meetodid. Praktilisi näpunäiteid. Tallinn. Külim.
25. M-L. Laherand. (2012) Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn. Sulesepp.
26. Registrate ja Infosüsteemide Keskuse koduleht. <http://www.rik.ee>
27. L.Õunapuu. (2014) Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses. Tartu Ülikool.
28. Statistikaameti koduleht. <http://www.stat.ee>
29. Säästva arengu sõnaseletusi. (2019). Säästva Eesti Instituut. SEI. Tallinn.
30. Justiitsministeerium. Normitehnika käsiraamat. Tallinn. 2012.
31. Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri. 2014.

32. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. – Riigi teataja. RT I, 29.12.2011, 228.
33. K.Orason. (2017) Statistilise otsustuse usaldatavus. Digiõppevaramu.
34. Eesti Entsüklopeedia
35. Turu-uuringute AS. (2018) Avalik arvamus ja riigikaitse. Tallinn. Kaitseministeerium
36. Eurostat. Your key to European statistics koduleht. <http://www.ec.europa.eu/eurostat/>

Lisa 1. Magistritöö küsimustik

Austatud ettevõtja!

Minu nimi on Kerstina Veevo ning ma õpin Tallinna Tehnikaülikoolis magistriõppes logistikat ja tarneahela juhtimist.

Minu magistritöö uurib erasektoris tegutsevate ettevõtete valmidust osaleda oma panusega riigikaitse ülesannete täitmisel.

Käesoleva küsitluse eesmärk on teada saada, millises mahus ja millistel tingimustel on eraettevõtted valmis panustama Eesti Kaitseväe riigikaitse ülesannete suurenenud vajaduste katteks.

Antud küsitlus koosneb 22 küsimusest ning nende vastamine võtab aega max 10 minutit.

Küsitluse vastuseid analüüsitakse ja kajastatakse magistritöös anonüümselt ja konfidentsiaalselt.

Lisaküsimuste või täiendava info saamiseks võite pöörduda minu poole e-maili teel:

Kerstina.Veevo@mail.ee või helistada telefoni +372 50 83368

Ette tänades,

Kerstina

1. Millises valdkonnas Teie ettevõtte tegutseb?

Transport

Masinate remondi ja hooldusteenused

Laomajandus

Tõsteseadmete rent (kraanad, laotõstukud, rasketehnika)

Rõivatööstus

Muu

2. Millises Eestimaa piirkonnas ettevõtte tegutseb?

Harjumaa

Hiiumaa

Ida-Virumaa

Jõgevamaa

Järvamaa

Läänemaa

Lääne-Virumaa

Pärnumaa

Põlvamaa

Raplamaa

Saaremaa

Tartumaa

Valgamaa

Viljandimaa

Võrumaa

Tallinn

Tartu
Pärnu
Narva

3. Kui suur on Teie ettevõtte? (Töötajate arv)

4. Kas teate, kui paljud ettevõtte töötajatest on kaitseväekohuslased, kes kriisi- või sõjakorras võidakse sund-mobiliseerida?

JAH
EI

5. Kui vastasite eelmisele küsimusele JAH, palun lisage ka vastavate töötajate arv või osakaal kogu töötajaskonnast

6. Kas ettevõtte saaks sund-mobilisatsiooni tõttu töölt eemal olevate inimesteta normaalset tegevust jätkata?

JAH
EI
VÕIB-OLLA

7. Mitu ettevõtte töötajat võib kuuluda sund-mobilisatsiooni alla, et säiliks ettevõtte normaalne tegevus?

8. Kas ettevõtte tootmise/tegevuse maht väheneks töötajate sund-mobilisatsiooni tõttu?

JAH
EI
VÕIB-OLLA

9. Kas ettevõtte on valmis looma varud ning hoidma neid enda valduses riigikaitse suurenenud vajaduste katteks?

JAH
EI

10. Põhjendage oma eelmise küsimuse vastust palun! JAH - millistel tingimustel; EI - mis põhjendusel

11. Kas ettevõtte vajaks täiendavat ressursi riigikaitse kasvanud vajaduste tagamiseks?

JAH
EI

12. Kui vastasite eelmisele küsimusele JAH, palun lisada, milliseid ressursse ettevõtte vajaks

13. Kui suures mahus oma toodangust/tegevusest on ettevõttel võimalik suunata ressursi riigikaitse kasvanud vajaduste katteks, säilitades sealjuures tootmise/tegevuse tsiviilsektori tarbeks?

14. Kas ettevõtte on juba mõne sundkoormisega koormatud?

JAH

EI

15. Juhul kui ettevõtte on juba sundkoormisega koormatud, siis kas olete valmis lisakoormisi täitma?

JAH

EI

16. Palun põhjendage oma eelmise küsimuse vastust.

17. Kas leiate, et erasektoris tegutsevad ettevõtted peaksid kaitseväge riigikaitse eesmärgil toetama?

JAH

EI

18. Palun põhjendage oma eelmise küsimuse vastust.

19. Kas Teie arvates riigikaitse korraldamise toetamine peaks olema kohustuslik või vabatahtlik?

KOHUSTUSLIK

VABATAHTLIK

20. Palun põhjendage oma eelmise küsimuse vastust.

21. Kas eelistate toetata oma tegevuspiirkonnas riigikaitsega tegelevaid üksusi?

JAH

EI

VAHET POLE

22. Kui soovite täiendavalt kommenteerida või midagi lisada antud küsitluse või teema kohta, siis kõik mõtted on oodatud.

Lisa 2. Eraettevõtjate tähelepanekud, kommentaarid ja soovitused riigikaitseliste toetuste kohta.

Toetavad kommentaarid ja tähelepanekud	Kriitilised kommentaarid ja soovitused
Sund toetus mitte, ainult vabatahtlik. Niigi palju makse.	Kuni riigi juhtkonnal jääb puudu riigimeheliikkusest ei peaks erasektor toetama arutut raiskamist.
oma riiki peab ikka toetama	Inimesed maksavad makse, mille eest kaitsevägi saab juba makse.
suured ettevõtted võiksid küll	Inimest ei saa sundida.
kogemus on olemas	KAITSEVÄGI LÕPETAGU MÕTETU LARISTAMINE
äkki kasvatab patriotismi	Jah, kui on suurem firma ressursi, kui väike, siis ei suuda toetada.
igaüks peab oskama püssi käes hoida	Kohustuslikuga tekib ikka küsimus, miks, vabatahtlikkus näitab teadlikkust ja truudust ja sii on ka tõelised hakkajad kohal.
vabatahtlikkus toob alati parema tulemuse.	Erasektor on ainus hoob, mis täidab riigikassat. Meie panus on juba piisav.
Ettevõtjale peaks see olema kindlasti vabatahtlik aga noored mehed peaks sõjaväes käima kohustuslikus korras	Ettevõtjad naguini toetavad seda riiki liiga palju. Ei saa kõike teha, siis ei ole ettevõtjale kasulik see ettevõtte
Riigikaitse on tähtsaim	Kohustuslik lisakohustus loob alati aluse vastuseisule. Eraettevõtte peaks seda tegema oma ajast ja oma vahenditega. Kannataks tegevuse kvaliteet.
Kui vaja siis ikka	Niigi kooritakse 10 nahka
Kui on reaalne sõjaolukord ja toetamine vajalik ning kõik vahendid olemas, siis ei näe muud varianti.	Vabatahtlikuse korral ei näe suurt osalust.
kõik poisid peaksid ikka teadma mis asi on sõjavägi jne	Riik peaks olema ise ikka piisavalt võimekas
Kõik võiks oma panuse anda.	Korraldamine peab olema kohustuslik aga üksused kes seda teevad peavad seda tegema vabatahtlikult ja oleks ülimalt normaalne kui riik suudaks seda ka normaalselt finantseerida.
Vabatahtlikuse alusel võiksid, kui läheb nii hästi, et ei ole enam kuhugi tekkinud lisaväärtust panna.	Meie ettevottes on vaga korralikud palgad ja kõik maksud tasutud, sellest peaks juba piisama
Elame siiski demokraatias	kui siis oleks riigilt ka mingi soodustus maksude näol
Vähesel määral turvalisuse huvides suveräänsuse tagamiseks.	Kohustuslik peaks olema teenistus ja vabatahtlik materiaalsete ja füüsiliste panuste rakendus.

Toetavad kommentaarid ja tähelepanekud	Kriitilised kommentaarid ja soovitused
Vabatahtliku toetuse korral tulemus on kvaliteetsem	Tänaste poliitikute tehtud otsuste põhjal on eesti rahvas ja riik eraldunud. Riik peab ise hakkama saama, ise on sellise olukorra tekitanud, kus riigi vastu on inimestel pigem viha.
Aga kuidas siis teisiti?	Kui keegi erasektoris soovib toetada, siis andku minna. Ei peaks, võivad.
Riikliku iseseisvuse säilimise jaoks vajalik	Riigikaitse korraldamine on riigi asi ja riigile kohustuslik
Eriolukorras alati	Sellega peaks tegelema valitsus.
Motiveeritud inimesed teevad oma tööd paremini.	Ilma toetuseta mitte. Kui kõik kulud kaetakse siis kindlasti. Eraettevõtted on mõeldud selleks, et tegutseda kasu tootmiseks ettevõttele mitte riigi toetamiseks. Makse tasuvad ettevõtte niieknaa
Iga ettevõtte saaks riigikaitse heaks midagi teha.	Eriti kui ei toetata siis ettevõtete sundimine millegiks käib vaba turu ja selle põhimõtete vastu ning seda ei tohiks kunagi teha.
Pigem kohustuslik ja vabatahtlik koos	Miks peaks eraettevõtja, kellelt riik nagunii KÕIK ära võtab, veel midagi riigile juurde andma???? Seda pole ju mida anda!!
Ma usun, et kõik inimesed meie ümber ja ka riigis peaksid andma oma panuse Eesti Riigi ja Eesti Kaitseväge toetuseks vastavalt oma võimalustele ja oskustele.	Riigil peaks olema oma kaitsmiseks vastavad ressursid alati olemas
Kui pole meie riiki, pole ka mu ettevõtet enam	Kuna igal inimesel on omad arusaamad ja nägemused asjadest siis ei saaks ka sundida vastu tahtmist käituma.
Võimaluste olemasolul toetame.	Ma ei arva, et seda peaks kellelegi peale suruma, aga see peaks olema elementaarne igale Eestis elavale inimesele.
Vajadusel lähevad meie veokid kaitseväge kasutusse.	Tänane maksukoormus on juba piisavalt kõrge ja rentaablus väike, pean silmas just maal asuvaid ettevõtteid
Ainult sõja/ohu olukorras	Kui on millega toetada siis peaks toetama, aga selleks peaksime olema ka juba praegult harjutanud.
Hädas peab ikka riiki aitama.	kaitsevael on raha väga palju(õigesti kasutamine?)

Toetavad kommentaarid ja tähelepanekud	Kriitilised kommentaarid ja soovitused
See ei vaja selgitamist, sest on iseenesest mõistetav kohustus	Kuna olen üle kahekümne aasta olnud ettevõtja just maapiirkonnas siis piisavalt kursis kui raske on maapiirkonnas ettevõtlusega tegeleda, siis ei näe põhjendatud lisakoormuse võtmist, panemist.
Kõik peaksid panustama riigikaitse	Kahtlen sügavalt vabatahtlikkuses sellises olukorras
Ja, sest, et meie riik ja kaitse on väga oluline.	Selline asi ei saa olla vabatahtlik.
Oma riiki peab ikka aitama.	Üle 2% SKP's on juba piisav
Kohustuslik, kuni naabriks on agressiivne riik	see on nii ja naa, kui riik vajab abi, siis on vajalik ka riigipoolne abi kütuse, tagavaraosade ja palkade eest tasumisel.
Vabatahtlikkuse alusel on lootus suuremale toetusele	Kui Riik oma jõududega toime ei tule, siis peab aitama.
kohustuslik, sest, et siis oleks poole rohkem hakkajaid kodanikke, kes on riigikaitseks välja astuma.	Ettevõtjad maksavad riigieelarvesse juba praegu piisavalt
esialgu rakendaks vabatahtlikust siis näeks palju meis eestlust on	Kui see on firma (väike ettevõtja) põhitegevus, mis leiva lauale toob, on nüüd vaja tasuta tööle suunata, siis ma arvan, et neil firmadel peaks see olema vabatahtlik. Aga kui Riik toetab seda, siis kohustuslik.
See oleks ju üsna loomulik, et toetame riigikaitset	Riik peab suutma maksudega kogutud tulusid ise mõistlikult jagada. Riigikaitse on ettevõtjad ja inimesed juba tasunud maksudega kinni maksnud.
Riigikaitse peaks olema ühiskonna ühine eesmärk ja kõigil ühiskonna liikmetel tuleks seda eesmärki toetada.	Kõik mis on kohustuslik tekitab vastumeelsust, kui sama asi on vabatahtlik teevad inimesed seda rõõmuga.
Kui vaja, miks mitte!	Sellist asja ei saa muuta kohustuslikuks
Sest riik toetab ju meid kõiki.	me elame ühises ruumis ja kaudselt sõltume üksteisest.
Sõja ajal kindlasti kohustuslik.	Keegi ei oska/hakka äriplaani tegema ja kohustusi võtma kui mingi umbmäärase lisakohustuse kirves ripub peakohal
Kui inimene aru saab millega tegu on, siis olgu ta ettevõtja või tööline, teeb ta seda vabatahtlikult.	Aga mitte rahaliselt. Kuna tana kulutatakse meeletult raha põhjendamata.
kui on mingi sõja seisukord, siis on iga eestlase panus oma riiki toetada.	täidaksime ainult riiklike hankeid. muuks lihtsalt poleks oma finantse.
Võimaluste piires kui oleks pakkuda midagi, mida kaitseväge praktiliselt ka vajaks.	Riik peab oma maksudest tagama riigikaitse eesmärgid
Rahuajal pigem vabatahtlik.	Sest see peaks olema vastavalt voimekusele

Toetavad kommentaarid ja tähelepanekud	Kriitilised kommentaarid ja soovitusel
Oma riik vajab ikka kaitsmist.	olened olukorrast. tava elu režiimi juures peaks see olema riigi juhitud ja finantseeritud.
tegu kodaniku- ja riigikaitsekohustuse elementarse täitmisega	Kohustuslik kord ei toimi efektiivselt
Peaks kaardistama kõik ettevõtted ,mida keegi saaks pakkuda-teha sõjalukorras. Mis masinad-seadmed ja kus täpselt kellelgi on, et neid kasutada kui vaja.	Kohustuslik, sest usun, et kahjuks muidu jääks see toetus marginaalseks.
``Eesti Riigi`` eest peaks seisma iga inimene. Meie anname oma panuse sellesse kindlasti.	Toetamist ei saa sundida, see peab olema vabatahtlik, sest kõik jääb rahaliste ressursside taha
Toetan ja aitan niipalju kui on võimalik. Kuna olen Väikeettevõtja siis ei hakka lisa kulutusi tegema selle peale. Aga olen nõus aitama igati kuidas saan.	kellel on rahalisi võimalusi, siis miks mitte, väikeettevõtetele tavaliselt raha napib
Reaalse sõjalise olukorra puhul on ettevõtte valmis tegelema.Kuid igaastased õppused ja muud tegevused tava ajal ja nende toetamine on koormaks ettevõttele.Tava ajal peaks ettevõtte tegelema töö tegemisega, et reaalse sõjalukorra puhul oleks vahendeid, millega aidata riiki kaitsta.	Katsume ise ellu jääda ja ära majandada.
Kõik need küsimused eeldaks konkreetset olukorda.Kui on konflikti olukord siis ma usun et kõik ettevõtted ja ettevõtjad toetaks omal moel riigikaitset.	Olen sõjalise tegevuse vastu.
Erinevatel ettevõtetel on erinevad võimalused. Kui rääkida rahuajal toetusest siis see peab ikkagi olema VABA tahtlik. Sõjalukorras on teine jutt.	kui on vabatahtlik, võib panustamise osakaal olla üpris väike.
Kui kuidagi on võimalik aidata siis saab alati selleks ka võimalused luua. Küsimus on pigem ikkagi tahtes	Me kõik niigi teeme juba seda maksime makse ja üritame kasvatada lapsi kes meid kunagi kaitseks kui selleks vajadus peaks olema(selleks on riik ja tema raha)
Oma riiki peab kaitsma ja toetama. Küll peaks see valmisolek/tegutsemine olema riigi poolt kompenseeritud	Kes ei ole olnud ettevõtte omanik ei tea kui kerge või kui raske see töö on ja maksud on meil niigi kõrged
	Sõjalukorras , mitte igaaastate õppuste toetamine
	Iga aastased õppused ja muud tegevused võivad osutada ettevõttele suureks koormuseks
	sund ja kogustus demoraliseerib
	Sõja puhul kaotaks ka erasektor
	Pigem on see riigi kohustus

Toetavad kommentaarid ja tähelepanekud	Kriitilised kommentaarid ja soovitused
	Leian, et riik peaks ise selle eest hoolt kandma minult saadud maksude näol
	Kui ei ole võimalust, siis ei saa seda sundida
	Otsetoetus ei ole kõigil võimalik kuna olemasolevad maksud on piisavalt suured
	ilmselt keeruline kohustuslikuks muuta
	Ebaaus, kui niigi nii suurev maksukoormuse juures seda ka veel tegema peaks

Allikas: Autori koostatud küsitluste vastuste põhjal

Lisa 3. Väljavõtte eelnõu ja seletuskirja vormistamise juhendist

Eelnõu ja seletuskirja ettevalmistamisel lähtub eelnõu algataja või esitaja järgmistest vormistusnõuetest:

1. veerised

vasakul – 3 cm

ülal, all, paremal – 2 cm

2. kiri

kirjastiil Times New Roman

kirja suurus 12 punkti (pealkiri 16 punkti)

3. märged „EELNÕU“

eelnõu esimese lehe esimesel real

joondatud paremale

läbivate suurtähtedega

4. pealkiri

lehekülje kolmandal real

joondatud keskele

kirja suurus 16 punkti

paksus kirjas

suure algustähega, edasi läbivald väiketähtedega

5. tekst

algab pealkirja järel ülejäämiselt realt

joondatud rööpselt

ühikordne reasamm

taandeid ei kasutata

sõnu ei poolitata

automaatset numeratsiooni ei kasutata

allajoonimist ei kasutata

eelnõu paragrahvide ja lõigete (muutmise eelnõus punktide) vahele tühi rida

seletuskirja lõikude vahele tühi rida

eelnõu osade, peatükkide, jagude, jaotiste ja alljaotiste pealkirjad paksus kirjas, joondatud keskele

eelnõu paragrahvide pealkirjad paksus kirjas, joondatud vasakule

Suunised kaitseministrile sundkoormiste määramiseks erasektorile riigikaitseliste ülesannete täitmiseks

Kaitseliidu esindaja tellimusel läbiviidud uuringu põhjal on formuleeritud järgmised kriteeriumid eraettevõtete kaasamiseks riigikaitseliste ülesannete täitmisel ning sellest lähtuvalt sundkoormiste määramiseks:

1. Eraettevõttele sundkoormise määramisel võtta arvesse juba olemasolevaid koormisi. Määrata üks sundkoormis ettevõtte kohta, kuna mitme koormise kandmine käib erafirmadele üle jõu.
2. Sundkoormist määrates anda ettevõttele võimalus valida piirkonda, kus tegutsevaid riigikaitse ülesandeid täitvaid üksusi toetatakse. Oma valiku peab ettevõtte kinnitama ettenähtud aja jooksul kirjalikult, et riigil oleks ülevaade toetatud piirkondadest ning saaks planeerida kogu laiapindse riigikaitse toetuste katmist.
3. Olenevalt ettevõtte tootmismahust tohib riigikaitseliste ülesannete täitmisest tingitud suurenenud vajaduste katteks sundkoormata ettevõtet kuni 10% ulatuses ettevõtte kogu tootmis- või tegevusmahust. Määrata ette minimum-maht. Ettevõtte, kellel on võimalus ja soov toetada riigikaitset suuremal määral, kui sundkoormisega ette nähtud, saab seda teha vabatahtlikult ja omal initsiatiivil.
4. Katta ettevõtte kulutused seoses suurenenud vajadustega riigikaitseliste ülesannete katteks tekitatud laovarude osas.
5. Riigikaitseliste ülesannete täitmiseks moodustatud lao- või tegevusvarude loomiseks tehtud kulutused taotleb ettevõtja kirjaliku avaldusega, tuues taotluses välja tõendatud soetus- ja hoidmiskulud.

6. Suunata tööhõiveametis arvel olevaid isikuid ettevõtetesse abitöödele lähtuvalt ettevõtte kirjalikust avaldusest täitmaks riigikaitseliste ülesannete täitmiseks suurenenud vajaduste katteks.
7. Kohustuslikus korras lisatööjõuna tööle suunatud tööhõiveametis arvel olevatele inimestele maksta miinimum päevapalka iga töötatud päeva eest. Lisaks katta ka töötaja transpordikulutused seoses määratud ettevõttesse tööle minekuks.
8. Ettevõtetele, kes on suutelised looma täiendavaid varusid, kuid kellel puuduvad ruumid varude hoidmiseks, eraldatakse rendipind laomajandusega tegelevas ettevõttes, kellele on määratud vastav sundkoormis.
9. Sundkoormiste määramisel võtta arvesse ettevõtte suurust. Alla 10 töötajaga ettevõttele määrata sundkoormis vaid äärmuslikul juhul.
10. Kõik sundkoormistega seonduvad kulud taotletakse ja arvestatakse välja etteulatuvalt, et kriisi- ja/või sõjaajaks, kuid tekib vajadus lisa-varude ning ressursside kasutamiseks, on kulutused juba kaetud.

Defineeritud kriteeriumid on dokumendi koostanud autori nägemus ning ei oma mitte mingisugust õiguslikku ega seadusandlikku mõju eraettevõtetele, kuid võivad saada aluseks sundkoormiste määramisel ning uue eelnõu aluseks.

/ dokumendi koostaja nimi /

/amet/

Tallinn, 20.... a.

Algatab /nimetus/ komisjon „.....“ 20..... a.

/esitaja nimi/

/amet/

Seletuskiri

Suunised kaitseministrile sundkoormiste määramiseks erasektorile riigikaitsete ülesannete täitmiseks juurde

1. Sissejuhatus

/tekst/

1.1. Sisukokkuvõte

/tekst/

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

/tekst/

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga.

2. Seaduse eesmärk

/tekst/

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

/tekst/

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu ei sisalda uusi ega vähetuntud termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole kokkupuudet Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

/tekst/

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad kulud ja tulud

/tekst/

8. Rakendusaktid

/tekst/

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldkorras.

Esitab /nimetus/ komisjon „...“ 20....a.

/esitaja nimi/

/amet/